

Csömöri Rózsakert Evangélikus Óvoda

OM azonosító: 203353

Cím: 2141 Csömör, Kacsóh Pongrác u. 6.

Tel.: 06-28/543-950; 06-28/543-951

e-mail cím: rozsakert@lutheran.hu

Csömöri Rózsakert Evangélikus Óvoda Pedagógiai Programja

Csömör, 2024.

Verzió: 1

Készült: 2024. március 25.

Iktatószám: 106/2024.

Készítette: a Csömöri Rózsakert Evangélikus Óvoda nevelőtestülete

Elfogadta: a Csömöri Rózsakert Evangélikus Óvoda nevelőtestülete

Jóváhagyta: Magyarországi Evangélikus Egyház, mint fenntartó

Tartalom

1. AZ ÓVODA JOGI STÁTUSZA, ADATAI	8
2. KÖSZÖNTŐ	10
3. KÜLDETÉSNYILATKOZAT	10
4. JÖVŐKÉP	10
5. PEDAGÓGIAI-TEOLÓGIAI ALAPVETÉS	11
6. AZ ÓVODA FUNKCIÓJA	12
7. ÓVODAKÉP	12
7.1. GYERMEKKÉPÜNK	12
7.2. AZ ÓVODA, MINT EVANGÉLIKUS EGYHÁZI INTÉZMÉNY	13
8. KÜLDETÉSE A PEDAGÓGUSOK FELÉ	13
9. ÓVODÁNK KERESZTÉNY NEVELÉSE	13
9.1. AZ ÓVODAI KERESZTÉNY NEVELÉS	13
9.2. A KERESZTÉNY NEVELÉS GYAKORLATI MEGVALÓSÍTÁSA, KERESZTÉNY NEVELÉSÜNK CÉLJA	14
9.3. FELADATAINK	15
9.4. KERESZTÉNY NEVELÉS HELYE AZ ÓVODAI NEVELÉS RENDSZERÉBEN	15
9.4.1. A MEGVALÓSULÁS FOLYAMATA, A FELTÉTELEK MEGTEREMTÉSE	16
9.4.2. A KERESZTÉNY NEVELÉS VÁRHATÓ ERDMÉNYEI	17
10. ÓVODÁNK BEMUTATÁSA	18
10.1. HELYZETKÉP ÓVODÁNKRÓL	18
10.2. AZ ÓVODA SZEMÉLYI FELTÉTELEI	18
10.3. AZ ÓVODA JELLEMZŐI	18
11. PROGRAMUNK ALAPELVEI, ÉRTÉKEI	19
11.1. KIINDULÁSI PONTJAINK	19
11.2. GYERMEKKÉPÜNK	19
12. PROGRAMUNK GLOBÁLIS CÉLRENDSZERE	20
12.1. ALAPVETŐ CÉLJAINK	20
12.2. ÁLTALÁNOS NEVELÉSI FELADATAINK	20

12.2.1. AZ ERKÖLCSI, SZOCIÁLIS ÉRZELMEK ALAKÍTÁSÁNAK FELADATAI.....	20
12.2.2. AZ ESZTÉTIKAI ÉRZELMEK ALAKÍTÁSÁNAK FELADATAI	21
12.2.3. AZ INTELLEKTUÁLIS ÉRZELMEK ALAKÍTÁSÁNAK FELADATAI.....	21
13. A NEVELÉS KERETE.....	22
13.1. AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD ALAKÍTÁSA, EGÉSZSÉGNEVELÉSI ÉS KÖRNYEZETI NEVELÉSI ELVEINK.....	22
13.1.1. A GYERMEKEK GONDOZÁSA, TESTI SZÜKSÉGLETÜK, MOZGÁSIGÉNYÜK KIELÉGÍTÉSE	22
13.1.2. A GYERMEKEK EGÉSZSÉGÉNEK VÉDELME, EDZETTSÉGÉNEK BIZTOSÍTÁSA	23
13.1.3. A GYERMEKEK FEJLŐDÉSÉHEZ SZÜKSÉGES EGÉSZSÉGES KÖRNYEZET MEGTEREMTÉSE ..	23
13.1.4. GYERMEKEINK KÖRNYEZETI NEVELÉSE	24
13.1.5. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE.....	24
13.2. AZ ÉRZELMI, AZ ERKÖLCSI ÉS AZ ÉRTÉKORIENTÁLT KÖZÖSSÉGI NEVELÉS	25
13.2.1. ÉRZELMI BIZTONSÁGOT NYÚJTÓ, SZERETETTELJES, CSALÁDIAS LÉGMŰR MEGTEREMTÉSE A BESZOKTATÁSTÓL AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉIG	25
13.2.2. A GYERMEK-GYERMEK, A FELNÖTT-GYERMEK POZITÍV ÉRZELMI TÖLTÉSŰ KAPCSOLATÁNAK KIALAKÍTÁSA, ÉRZELMEKRE ÉPÜLŐ KAPCSOLATTEREMTŐ KÉPESSÉGEK FORMÁLÁSA, ERŐSÍTÉSE	26
13.2.3. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE.....	26
13.3. AZ ANYANYELVI, AZ ÉRTELMI NEVELÉS ÉS FEJLESZTÉS MEGVALÓSÍTÁSA	27
13.3.1. AZ ANYANYELVI NEVELÉS ÉS FEJLESZTÉS MEGVALÓSÍTÁSA	27
13.3.2. AZ ÉRTELMI NEVELÉS ÉS FEJLESZTÉS MEGVALÓSÍTÁSA.....	27
13.3.3. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE.....	27
14. A PROGRAM AJÁNLOTT NAPIRENDJE.....	28
14.1. NAPIREND	29
15. A PROGRAM TEVÉKENYSÉGKERETE	30
15.1. JELES ÉS KIEMELT NAPOK, EGYHÁZI ÜNNEPEK	30
15.1.1. AZ ÓVODÁBAN ÜNNEPELHETŐ JELES ÉS KIEMELT NAPOK, VALAMINT AZ EGYHÁZI ÜNNEPEK IDŐRENDI SORRENDJÉN	30
16. A PROGRAM TEVÉKENYSÉGFORMÁI.....	36
16.1. JÁTÉK, JÁTÉKBA INTEGRÁLT TANULÁS.....	36

16.1.2. A JÁTÉKHOZ SZÜKSÉGES FELTÉTELEK BIZTOSÍTÁSA	36
16.1.3. A 3-6-7 ÉVES KORBAN MEGJELENŐ JÁTÉKFAJTÁK, S AZOK TARTALMÁNAK, MINŐSÉGÉNEK ALAKÍTÁSA A GYERMEKEK EGYÉNI SAJÁTOSságAIHOZ IGAZODVA.....	37
16.1.4. A GYERMEKEK BESZÉDKÉSZSÉGÉNEK FEJLESZTÉSE A JÁTÉKSZITUÁCIÓKBAN	38
16.1.5. AZ ÓVODAPEDAGÓGUS JÁTÉKSEGÍTŐ, JÁTÉKIRÁNYÍTÓ METÓDUSAINAK ALKALMAZÁSA	38
16.1.6. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE.....	39
16.1.7. JÁTÉKBA INTEGRÁLT TANULÁS.....	39
16.1.8. A GYERMEKEK HETIRENDJE	40
16.1.9. A SZERVEZETT TANULÁS FORMÁI	40
16.1.10. A SZERVEZETT TANULÁS MUNKAFORMÁI.....	40
16.1.11. A PROGRAM MEGVALÓSÍTÁSÁHOZ SZÜKSÉGES TANULÁSI MÓDSZEREK	40
16. 2. VERSELÉS, MESÉLÉS.....	41
16.2.1.A MEGVALÓSULÁS FOLYAMATA, FELTÉTELEK MEGTEREMTÉSE	41
16.2.2. A 3-6-7 ÉVES KORBAN KEDVELT HAGYOMÁNYOS FORMÁK BIZTOSÍTÁSA	42
16.2.3. A GYERMEKEK NYELVI KÉPESSÉGÉNEK FEJLESZTÉSE A VERSEK, MESÉK, DRAMATIKUS JÁTÉKOK SEGÍTSÉGÉVEL	42
16.2.4. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE.....	43
16. 3. ÉNEK, ZENE, ÉNEKES JÁTÉK, GYERMEKTÁNC	44
16.3.1. A FELHASZNÁLT ZENEI ANYAGOK IGÉNYES, ÉLETKORNAK ÉS AZ ADOTT CSOPORT KÉPESSÉGSZINTJÉNEK MEGFELELŐ VÁLOGATÁSA.....	44
16.3.2. A 3-6-7 ÉVES KORBAN MEGTERVEZHETŐ HAGYOMÁNYOS ZENEI TARTALMAK BIZTOSÍTÁSA	45
16.3.3. A TEVÉKENYSÉG DIFFERENCIÁLT SZERVEZETI FORMÁINAK BIZTOSÍTÁSA.....	46
16.3.4. A GYERMEKEK NYELVI KÉPESSÉGÉNEK FEJLESZTÉSE MONDÓKÁKKAL, GYERMEKDALOKKAL ÉS ZENEI KÉSZSÉGFEJLESZTŐ JÁTÉKOKKAL.....	46
16.3.5. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE.....	46
16. 4. RAJZOLÁS, FESTÉS, MINTÁZÁS, KÉZI MUNKA.....	47
16.4.1. A GYERMEKI ALKOTÓ-ALAKÍTÓ TEVÉKENYSÉG FELTÉTELEINEK MEGTEREMTÉSE	47

16.4.2. A 3-6-7 ÉVES KORBAN TERVEZHETŐ ALKOTÓ-ALAKÍTÓ TEVÉKENYSÉGEK TARTALMÁNAK, MINŐSÉGÉNEK DIFFERENCIÁLT FEJLESZTÉSE	47
16.4.3. A TEVÉKENYSÉG DIFFERENCIÁLT SZERVEZETI FORMÁINAK BIZTOSÍTÁSA.....	48
16.4.4. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉN.....	48
16. 5. MOZGÁS	49
16.5.1. A 3-6-7 ÉVES KORBAN TERVEZHETŐ MOZGÁSFEJLESZTŐ JÁTÉKOK ÖSSZEÁLLÍTÁSA.....	49
16.5.2. A KÜLÖNBÖZŐ SZERVEZETI FORMÁK MEGTEREMTÉSE A GYERMEKEK MOZGÁSSZÜKSÉGLETÉNEK DIFFERENCIÁLT KIELÉGÍTÉSE ÉRDEKÉBEN.....	49
16.5.3. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE.....	50
16. 6. A KÜLSŐ VILÁG TEVÉKENY MEGISMERÉSE.....	51
16.6.1. AZ ÓVODÁS KORÚ GYERMEKEK SZÁMÁRA ÉRTHETŐ HELYI KÖRNYEZETI ÉRTÉKEK ÖSSZEÁLLÍTÁSA A KÖRNYEZETÜK FELFEDEZTETÉSE, MEGSZERETTETÉSE ÉS MEGVÉDÉSE ÉRDEKÉBEN.....	51
16.6.2. A TEVÉKENYSÉG DIFFERENCIÁLT SZERVEZETI FORMÁINAK MEGTEREMTÉSE.....	52
16.6.3. A GYERMEKEK KOMMUNIKÁCIÓS KÉSZSÉGÉNEK FEJLESZTÉSE A KÖZVETLEN TAPASZTALAT- ÉS ISMERETSZERZÉS SORÁN	52
16.6.4. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE.....	52
16. 7. BIBLIAISMERET, HITTAN, „CSENDES PECEK”	53
16.7.1. AZ ÓVODÁSKORBAN TERVEZHETŐ MÓDSZEREK A KERESZTÉNYNEVELÉS ELŐSEGÍTÉSÉRE	53
16.7.2. A KÜLÖNBÖZŐ SZERVEZETI FORMÁK MEGTEREMTÉSE A KERESZTÉNYNEVELÉS SORÁN .	53
16.7.3. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE.....	54
16. 8. NÉMET NEMZETISÉGI NEVELÉS	55
16.8.1. A NEMZETISÉGI ÓVODAI NEVELÉS MEGSZERVEZÉSE	55
16.8.2. A NEMZETISÉGI ÓVODAI NEVELÉS FORMÁI.....	56
16.8.3. A PROGRAM TEVÉKENYSÉGKERETE	56
16.8.4. A PROGRAM TEVÉKENYSÉGFORMÁI.....	56
16.8.5. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE (A CSALÁDI NEVELÉS ÉS AZ ÓVODAI NEVELÉSI FOLYAMAT EREDMÉNYEKÉNT).....	57
17. MUNKAJELLEGŰ TEVÉKENYSÉGEK.....	58

17. 1. A KÜLÖNBÖZŐ TÍPUSÚ MUNKAJELLEGŰ TEVÉKENYSÉGEK TERVEZÉSE, S AZOK FELTÉTELÉNEK BIZTOSÍTÁSA	58
17.2. A MUNKAESZKÖZÖK HASZNÁLATÁNAK MEGTANÍTÁSA	58
17. 3. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE.....	58
18. ÓVODÁNK KAPCSOLATRENDSZERE.....	59
18. 1. A SZÜLŐ, A GYERMEK ÉS A PEDAGÓGUS EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK FORMÁI.....	59
18. 2. AZ ÓVODA ÉS A FENNTARTÓ, VALAMINT INTÉZMÉNYEI.....	59
18. 3. AZ ÓVODA ÉS AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA.....	59
18. 4. AZ ÓVODA ÉS A ZENEISKOLA	60
18. 5. AZ ÓVODA ÉS A KÖZMŰVELŐDÉSI INTÉZMÉNYEK	60
18. 6. AZ ÓVODA EGYÉB KAPCSOLATAI	60
19. A PROGRAM ERŐFORRÁSA.....	61
19. 1. SZEMÉLYI FELTÉTELEK	61
19. 2. TÁRGYI FELTÉTELEK	62
20. A SZOCIÁLIS HÁTRÁNYOK ENYHÍTÉSÉT SEGÍTŐ TEVÉKENYSÉGEINK, AZ ESÉLYEGYENLŐSÉGET SZOLGÁLÓ INTÉZKEDÉSEINK ÉS A GYERMEKVÉDELMI MUNKA AZ ÓVODÁBAN	63
20. 1. ÁLTALÁNOS FELADATAINK.....	63
20. 2. AZ ÓVODAI GYERMEKVÉDELMI FELELŐS MUNKÁJA.....	64
20. 3. AZ IGAZGATÓ FELADATAI	65
20. 4. SPECIÁLIS GYERMEKVÉDELMI FELADATOK	65
20. 5. PEDAGÓGIAI FELADATOK.....	65
21. A KIEMELT FIGYELMET IGÉNYLŐ GYERMEKEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE, FEJLŐDÉSÜK ELŐSEGÍTÉSE.....	66
21. 1. KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ GYERMEK	66
21.1.1. SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ GYERMEK	66
21.1.2. A BEILLESZKEDÉSI, TANULÁSI, MAGATARTÁSI NEHÉZSÉGGEL KÜZDŐ GYERMEK	68
21.1.3. A KIEMELTEN TEHETSÉGES GYERMEK	68
21. 2. HÁTRÁNYOS ÉS HALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS GYERMEK.....	69
21. 3. TARTÓS GYÓGYKEZELÉS ALATT ÁLLÓ GYERMEK	69

22. LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK	70
23. ÉRVÉNYESSÉGI RENDELKEZÉSEK.....	71
A PEDAGÓGIAI PROGRAM JOGSZABÁLYI HÁTTERE.....	72
FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM	73

1. AZ ÓVODA JOGI STÁTUSZA, ADATAI

Az óvoda neve:

- Csömöri Rózsakert Evangélikus Óvoda

Az óvoda címe, telefonszáma:

- 2141 Csömör, Kacsóh Pongrácz u. 6.

06-28/543-950; 06-28/543-951

Az intézmény működési területe:

- elsődlegesen Csömör és a környező települések

Az intézmény típusa:

- köznevelési intézmény, óvoda

Az intézmény, vallási, világnézeti tekintetben elkötelezett intézményként működik.

Az intézmény:

- OM azonosító: 203353
- Törzsszám: 994521

Az óvoda alapító okiratának száma: 63/1/2018. (V.9.)

Alaptevékenysége:

Ellátott alaptevékenységek kormányzati funkciók szerint:

0911 Óvodai nevelés

091110 Óvodai nevelés, ellátás szakmai feladatai

091120 Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének, ellátásának szakmai feladatai
Az intézmény alapfeladatában elláthatja a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján integráltan nevelhető beszéd fogyatékos, érzékszervi fogyatékos - ezen belül nagyothalló, egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozás zavarral) küzdő, valamint mozgásszervi, testi fogyatékos –

091130	ezen belül járóképes, vagy kevés segédeszközzel közlekedő mozgáskorlátozott, akadálymentesítést nem igénylő gyermekek nevelését.
091140	Nemzetiségi óvodai nevelés, ellátás szakmai feladatai
096015	Óvodai nevelés, ellátás működtetési feladatai
074011	Gyermekétkeztetés köznevelési intézményben
086020	Munkahelyi étkeztetés köznevelés intézményben
107080	Foglalkozás-egészségügyi alapellátás
	Helyi, térségi közösségi tér biztosítása, működtetése
	Esélyegyenlőség elősegítését célzó tevékenységek és programok

Gazdálkodással összefüggő jogosítványok

Az intézmény gazdálkodási besorolása: Önállóan működő és gazdálkodó intézmény

Intézmény jogállása: Önálló jogi személyként működő egyházi fenntartású köznevelési intézmény (Ehtv. 12. § (1) bekezdés szerinti belső egyházi jogi személy), amely fenntartójától elkülönült költségvetéssel rendelkezik.

Felvehető maximális gyermekszám: 120 fő

Intézmény felügyelete, felügyeleti szerve: Magyarországi Evangélikus Egyház (1085 Budapest, Üllői út 24.)

A Magyarországi Evangélikus Egyház az intézmény feletti szakmai, törvényességi és gazdasági felügyeletet az egyházi törvényben meghatározottak szerint látja el.

Az óvodai csoportok száma:

- 5 csoport (Méhecske, Pillangó, Katica, Maci, Csibe)

2. KÖSZÖNTŐ

Szeretettel köszöntjük kedves Olvasóinkat, akik valamely okból kezükben tartják programunkat. Vagy azért, mert gyermekük a mi óvodánkba jár, vagy azért, mert szeretnék, ha ebbe az óvodába járna, vagy egyszerűen csak érdeklődnek az óvodában folyó nevelőmunka iránt.

3. KÜLDETÉSNYILATKOZAT

„Engedjétek hozzám jönni a kisgyermeket, és ne tiltsátok el tőlem őket, mert ilyeneké az Isten országa.” (Mk 10,14)

Az óvodai nevelés országos alapprogramja útmutató a munkánkhoz, amelyet kiegészítünk a keresztény neveléssel és a környezet tudatos magatartás kialakításával.

Pedagógiai programunk célja, útmutatást adni a gyermekek sokoldalú testi, lelki fejlesztéséhez, amelyet változatos tevékenységi formák alkalmazásával, a keresztény és környezeti nevelés értékeinek beépítésével kívánunk elérni. A gyermeket Isten ránk bízott ajándékának tekintjük. Célunk azokat az értékeket elültetni gyermekeinkben, amelyek a keresztény embert jellemezik (hit, szeretet, alázatosság, becsületesség stb.). Az óvodáskor a legfogékonyabb időszak, ezért arra neveljük a gyermekeket, hogy embertársaikat tisztelő, szülőföldjüket szerető, becsületes emberekké váljanak. Továbbá célunk a teremtett világ és a természet megszerettetése, a természetvédelemmel való ismerkedés, az egészséges életre módra nevelés.

A gyermek nevelése elsősorban a család joga és kötelessége, s ebben az óvodánknak kiegészítő szerepe van. Óvodánk minden tagja az evangélikus egyház segítségével a gyermekeket a keresztény értékrend alapján családi légkörben a szülőkkel együtt nevelje. Az ökumenikus szemlélet jegyében a gyermekek felvételénél nyitottak vagyunk más felekezetű családok, gyermekek felé is.

4. JÖVŐKÉP

“Minden óvodánkba járt/járó gyermeket Jézus szeretet parancsa vezérel. A gyermekeknek családi, szeretetteljes légkört biztosítunk, amely biztosítja, hogy az óvodánkba járó gyermekek kiegyensúlyozott, szeretetteljes, segítőkész, nyitott, Istenfélő felnőtteké válhassanak. Minden munkatársunk ezeknek az értékeknek a mentén végzi a munkáját intézményünkben.”¹

¹ Trajtlerné Erdélyi Csilla, Stratégiai tervezés 2024.02.14.

5. PEDAGÓGIAI-TEOLÓGIAI ALAPVETÉS

AZ EVANGÉLIKUS ÓVODA TEOLÓGIAI-PEDAGÓGIAI ALAPVETÉSE

„A Magyarországi Evangélikus Egyházban elkötelezettek vagyunk az oktatási-nevelési küldetésünket szolgáló óvodák fenntartásában és működtetésében. Óvodánkban arra törekszünk, hogy Krisztus személyén tájékozódó Isten-hitünk vezéreljen minket, melynek evangélikus jellegéhez ragaszkodunk. Ennek szellemében az evangélikus óvoda legfontosabb egyedi alapjai a következők.

Az evangélikus óvodában a legfőbb érték az ember, aki Isten teremtménye, kegyelemre szoruló és Krisztusban megmentett egyéniség.

Az evangélikus óvodában követjük Krisztus végtelenül elfogadó magatartását, melyben azt mondja: *Engedjétek hozzám jönni a kisgyermeket, és ne akadályozzátok őket, mert ilyeneké az Isten országa.* (Lk 18,16) Az egyén iránti elköteleződésben látjuk a személyiség kibontakoztatásának kulcsát.

Ezért óvodánk arra törekszik, hogy a családokkal való együtt munkálkodásban, valamint a gyermekekkel való bensőséges együttlét révén megismerje és elfogadja a gyermekek teljes személyiségét, egyénileg megjelenő képességeinek, korának adottságait szem előtt tartva segítse testi, szellemi és lelki fejlődését. Figyelünk arra, hogy a nevelés minden résztvevője megfelelő biztatást és bátorítást kaphasson feladata értelmezéséhez és áldozatos betöltéséhez.

Jézus tanításának és életpéldájának értelmében az evangélikus óvoda szándéka személyes emberi kapcsolatok kialakítása. Nem kíván elszigetelődni nehéz helyzetektől sem. Életfolytatásában – természetesen a törvényesség megtartásával - nem a külső szabályok elsődlegesek, hanem az Isten-közeli, személyes döntések. Ezt csakis a Jézus Krisztusban való bizalmi közösségben tudja elképzelni. Munkájában ezt az egész életre szilárd bázist adó bizalmi közösséget igyekszik felébreszteni gyermekekben és családjaikban egyaránt.

Ezért óvodánk olyan egyéni és közösségi élményeket kínál, amely esélyt ad a személyiség kibontakoztatására, a hit megszületésére, a családok számára pedig a keresztény közösségben hordozott közös felelősség megélésére. Tapintatot, védelmet, személyességet nyújtunk. Mindenkit saját érési folyamatában látunk. Hitoktatóink, intézményi lelkészeink, óvodapedagógusaink nem hatalmi helyzetből, hanem esendő, személyes példaadással segítik ezt.

Az evangélikus óvoda a Bibliát alapnak tekinti, mert benne – a múlt- és jelenkor személyes és közösségi tanúságtevői révén – rajzolódik ki Krisztus személye, akin keresztül Isten személyes jelenlétével találkozik. Emiatt központi kérdésnek tartja az Írással való elmélyült, személyes, bölcs és tudós kapcsolatot, melynek részben megismertetését, főképpen pedig tartalmának természetes megélését tartja szem előtt.

Ezért óvodánk segíti az óvodásokat koruknak megfelelő módon a Biblia helyes megértésében. Óvodapedagógusai pedig készek Krisztusra mutató forrásként forgatni, melyen keresztül Isten akaratát keresik.

Az evangélikus óvoda Krisztus lelkületével működő gyülekezetté kíván formálódni. A benne alakuló közösség – szülők, óvodapedagógusok, gyermekek - arra hívtak, hogy

Krisztus tanítványaiá, Isten népévé váljanak. Készek legyenek szeretetben elfogadni a sokféle gondolkodást, irgalmas szeretettel vegyenek részt egymás életében, vállalják a világban való jelenlétet, legyenek készek bűnöket megbocsátani, és járja át őket a jó cselekvésének természetes vágya.

Ezért óvodánk nevelőmunkájának középpontjában nem a jótettek halmozása, tudásbéli teljesítmények vagy a jó magaviselet áll. Teljesítményeiktől független szeretettel fogadunk el mindenkit. Nagy gondot fordítunk a sokféleség elfogadására. Nyitottak vagyunk a gazdasági, vallási, népi hovatartozás szerinti, nemi orientáció által meghatározott, vagy egyéb különbségek elfogadására, és ezekhez toleránsan közeledünk.”²

6. AZ ÓVODA FUNKCIÓJA

Az óvodai nevelés országos alapprogramja a következőképpen határozza meg az óvodaképet és funkcióját: „Az óvoda a köznevelési rendszer szakmailag önálló nevelési intézménye, a családi nevelés kiegészítője, a gyermek harmadik életévétől az iskolába lépésig. Az óvoda funkciói: óvó-védő, szociális, nevelő-személyiségfejlesztő funkció. A gyermek nevelése elsősorban a család joga és kötelessége, ebben az óvoda kiegészítő szerepet tölt be.”

Ebből a meghatározásból világosan következik, hogy az óvoda nem pusztán gyermekmegőrző hely, ahol jól játszhatnak a gyermekek, míg a szüleik dolgoznak. Óvodánk gondozza, ápolja, védi a gyermekeket, és mindent elkövet azért, hogy a családi közösséget kiegészítve szocializálja őket. Nagy figyelmet fordítunk a szokáskialakító, nevelő funkcióra, amely fejlesztő munkát jelent. Így a gyermekek mindent elsajátíthatnak, hogy az iskolai életre alkalmassá váljanak.

7. ÓVODAKÉP

7.1. GYERMEKKÉPÜNK

A gyermekekre, úgy tekintünk, mint Isten ajándékára. Az evangélikus óvoda az evangélikus köznevelési rendszer kezdő láncszeme. Azok a családok, akik gyermekeiket vallási és világnézeti meggyőződésük alapján keresztény értékek mentén, hitben kívánják nevelni, erre lehetőséget kapnak az óvodai nevelés során is. A keresztény értékek alapján a gyermekeket türelmre, toleranciára neveljük. A fenntarthatóságra törekedve óvodásainkat környezettudatosabb magatartásra is ösztönözzük. Így felnőtt korukra boldog, megelégedett emberek lehetnek, akiknek embertársaikhoz való viszonyát az együttérző, megértő, segítőkész, toleráns emberi érzés jellemzi, valamint környezetükért felelősséget vállaló emberekké válnak.

² Evangélikus Óvodák teológiai- pedagógiai alapvetése

Az óvodánkban célunk a hitre való készség megalapozása, a család-óvoda-gyülekezet kapcsolatrendszer kiépítése, erősítése (empátia, bizalom, segítőkészség). Feladatunknak tekintjük, hogy tevékenységeink során vallásos élményeket nyújtsunk gyermekeinknek.

7.2. AZ ÓVODA, MINT EVANGÉLIKUS EGYHÁZI INTÉZMÉNY

Valljuk Jézus Krisztus tanítását és igyekszünk megfelelni annak. Vállaljuk egyetemes emberi és keresztény értékek közvetítését. Ehhez biztosítjuk az óvodáskorúak életkori sajátosságainak megfelelő mértékű ismereteket és érzelmi élményeket, melyek gyermekeink életének szilárd alapjai lehetnek és meghatározzák későbbi életvezetésüket. Így szolgáljuk a gyermekek, a családok, a társadalom, a környezet és az egyház javát.

Olyan óvodára törekszünk, ahol domináns értéként jelenik meg a hit, a szeretet, a becsületesség, az elkötelezettség, a kitartás, a megbízhatóság, a munkaszeretet és a teremtett világ értékeinek megóvása.

Nyitottak vagyunk az elkötelezett és a krisztusi utat kereső családok felé, valamint a más keresztény felekezetek, más nemzetiségek befogadására is. Ökumenikus megközelítésünk alapja, hogy a gyermekek ebben a korban a „lényegre”, a Jézus által tanított szeretetre fogékonyak, nem pedig azokra a felekezeti formákra, amelyek évszázadok alatt kialakultak.

8. KÜLDETÉSE A PEDAGÓGUSOK FELÉ

Az evangélikus óvodában a nevelésnek meg kell felelnie az evangélikus tanítás elveinek. A pedagógusoknak pedig ki kell tenniük helyes nevelőmunkájukkal és példamutató, hitrenevelő életükkel, környezeti tudatosságot tükröző személetükkel.

9. ÓVODÁNK KERESZTÉNY NEVELÉSE

9.1. AZ ÓVODAI KERESZTÉNY NEVELÉS

Feladatunk a „hídépítés” a teremtő Isten mint Atya, Jézus mint testvérünk és „családjának” tagjai (a gyermekek, a szülők, az alkalmazotti közösség, a lelkész és a hitoktató) között. Ezért nemcsak ismeretanyagot szeretnénk átadni, hanem szeretetet, örömet, békességet, védettséget és biztonságot is. Azt szeretnénk, hogy mindenki élje át az Isten családjához tartozás örömet, azt, hogy mindannyian gyermekek lehetünk ebben a nagy családban.

A legfontosabb üzenetekre, Isten ígéjére a gyerekek a bennük lévő nyitottsággal, bizalommal fogékonyak. Ők még feltétel nélküli befogadók, ha Isten országáról hallanak. Ezért nagyon fontos, hogy életkori sajátosságaikat figyelembe véve elsősorban a számukra is könnyen érthető bibliai igazságokkal ismerkedjenek meg. A nehezebben értelmezhető részeket pedig csak olyan mélységben és olyan eszközökkel igyekezzünk átadni, hogy a gyermekeket a későbbiekben további ismeretszerzésre sarkallja. A teremtő Istentől kapott csodálatos világunk együttes felfedezése, a bibliai történetek bemutatása olyan valóságokat tár fel a kicsik előtt, amelyek földi életünk valódi megértését teszik lehetővé.

9.3. FELADATANK

- #### 9.4. KERESZTÉNY NEVELÉS HELYE AZ ÓVODAI NEVELÉS RENDSZERÉBEN

[illegible]

9.4.1. A megvalósulás folyamata, a feltételek megteremtése

Elsősorban a szülő felelős a gyermeke lelki neveléséért, fejlődéséért. Az alapot otthonról kapja. Ezért fontos a szoros együttműködés a családdal. A 3-7 éves gyermek érzelmi beállítódása miatt a hozzá közel álló felnőttek véleményét fogadja el. Az előttük álló példa, a szülők hite, hitélete nagymértékben meghatározza az ő gondolatait, élményeit. Ezért fontos szerepet tölt be a biztonságos családi háttér az Istenkép kialakulásában. Intenzív módon inkább átéljük, mint megértjük a hitbeli dolgokat.

Az óvodai keresztény nevelés elsődleges színtere az óvoda dolgozóinak személyes példája, melyen keresztül a gyermekek tapasztalatokat szereznek a keresztény világszemlélet alapjairól (hit, Istenhez való kötődés, feltétel nélküli szeretet, elfogadás, öröm, hála, megbánás, megbocsátás, engedelmesség, segítőkészség, együttérzés, jóság, figyelmesség, szelídség, stb.). A gyermek és a felnőtt közötti szeretetteljes kapcsolat az alapja a szociális viselkedési minták átvételének, a normák, szabályok és értékek elfogadásának, a konfliktushelyzetek megoldásának.

A keresztény nevelés különleges színterei az egyházi ünnepek. A keresztény ünnepek megünneplése egyben a gyermekek keresztény közösségi életbe való bevezetése is. Formáját és tartalmát tekintve elmélyítik a gyermekekben a keresztény élet alapelveit, az ünnep jelentését és jelentőségét személyes életükre nézve. A gyermekek átéljük a másokkal az együttünneplés örömét és saját tapasztalatokra tesznek szert Isten szeretetéről és jelenlétének valóságáról. Az együttünneplés elősegítheti, hogy a szülők bekapcsolódjanak a gyülekezet életébe is. Feladatunknak tekintjük az élő kapcsolat kialakítását a család, az egyház és az óvoda nevelési színterein.

A bibliaismeret-hittan keretében a gyermekek bibliai és evangéliumi történetek sokszínű és gyermekközpontú feldolgozásával megismerkednek Jézus Krisztus életével, bibliai igazságokkal, megismerik az imádság jelentőségét és erejét. A gyermek megérezhetik, hogy az Úr Jézus ma is és minden nap velük van, rájuk figyel, szól hozzájuk.

Együtt, őszintén csodálkozunk rá az Isten csodálatos tetteire, a teremtett világ szépségére. Imádságainkban meleg, elfogadó, bizalmas légkörben megéreztetjük Isten jelenlétét, közelségét. Arra bátorítjuk a gyermekeket, hogy ők is szólítsák meg Istent saját szavaikkal. Az énekek tartalmukkal és dallamukkal egyaránt a bibliai tanítás elmélyítését, az esztétikai élmények megélését szolgálják. Az énekek kiválasztása a gyermekek hangterjedelmi adottságaira, értelmi fejlettségére és mozgásigényére tekintettel történik. A hittan és az a tény, hogy az egész napot áthatja a keresztény nevelés szellemisége, segíti a gyermekek pozitív jellemvonásainak kialakulását. A gyermekeknek lehetőségük van a problémáikat személyes, bensőséges kapcsolatban megosztani óvónőjükkel.

Isten ajándékának tekintjük a gyermeket és adottságait, valamint azt a lehetőséget, hogy a családdal együtt az Ő munkatársai lehetünk a reánk bízott gyerekek formálásában, a bennük rejlő képességek, lehetőségek kibontakoztatásában. Feladatunknak érezzük, hogy tudják, hogy ezt a világot Isten teremtette, minket is Ő alkotott, ezért hálával fordulunk felé. Fontosnak tartjuk, hogy a mindennapokban megjelenjenek a tevékeny szeretet megnyilvánulásai és tisztelettel forduljanak mások felé. Nyitottak legyenek a gyülekezeti alkalmakra, a keresztény ünnepeinken való részvételre.

Fontos számunkra, hogy minél több Bibliai történettel, azok tanulságaival ismerkedjenek meg. Keresztény tartalmú énekeket, történeteket, verseket, igeverseket (aranymondásokat) tanuljanak. Ha szeretnének, tudjanak saját szavaikkal imádkozni.

9.4.2. A keresztény nevelés várható eredményei

10. ÓVODÁNK BEMUTATÁSA

„A jövőnk záloga a gyermek.” A mai egyre anyagiasult világunkban mind kevesebben vallják ezt az örök érvényű gondolatot, s könnyen elveszíthetik a természetből eredő ősi ösztön kegyelmi ajándékát. 2018. szeptember 01-jétől óvodánk fenntartója a Magyarországi Evangélikus Egyház, aki fontosnak tartja ezt a gondolatot.

10.1. HELYZETKÉP ÓVODÁNKRÓL

Az elmúlt évtizedekben Csömör nagyközségre a lakosság lélekszámának ugrásszerű növekedése volt jellemző. Jelenleg öt csoporttal működik intézményünk, ahol kiemelt figyelmet fordítunk arra, hogy a csoportjainkat a lehető leghatékonyabb módon alakítsuk ki. Az utóbbi évek reformpedagógiai törekvései, illetve Az óvodai nevelés országos alapprogramja hatására a gyermek érdeklődésére és kíváncsiságára támaszkodva tervezzük meg az óvodai életet. A gyermeki tanulás saját élményű tapasztalatszerzés és mintakövetés formájában az egész nap folyamán adódó helyzetekben valósulhat meg. Az életkori sajátosságok érvényesülése érdekében nagyobb szerepet szánunk a spontán szerzett ismeretek megszerzésének, mely természetes módon növeli a játék és a játékos tevékenységek jelentőségét.

10.2. AZ ÓVODA SZEMÉLYI FELTÉTELEI

Óvodánkban összesen 19,5 álláshely van. Igazgató: 1 fő. Igazgató-helyettes, óvodapedagógus: 1 fő. Gazdasági vezető: ½ fő. Óvodatitkár: ½ fő. Óvodapedagógus: 9 fő. Pedagógiai asszisztens: 2 (0,5-0,5) fő. Óvodai dajka: 5 fő. Konyhai kisegítő: 1 fő. Kertész, karbantartó: 1 fő. (0,5)

10.3. AZ ÓVODA JELLEMZŐI

A óvoda 1977-ben épült, a bejáratnál parkosított, rózsával beültetett előkert fogadja az ide érkezőt. A hátsó udvar teljes egésze a gyermekek rendelkezésére áll. A jórészt füves területen elhelyezkedő mozgásfejlesztő kombinált fajátékok és a fémvázás mászóakák elégitik ki az óvodás korúak hatalmas mozgásigényét, illetve annak fejlesztését szolgálják egyben. Az udvari szerepjáték és az árnyékba húzódás lehetőségét biztosítják a fából készült babaházak. A területet körbeölelő járda alkalmat nyújt a gyermekek nagymozgásának koordinálásához és a szabálytudat kialakításához.

Az épület lapos tetős megoldású. Négy csoportszoba – Méhecske, Pillangó, Katica, Maci csoport – egyenként 25 fő befogadására, az ötödik, a 2011-ben kialakított Csibe csoport 20 gyermek felvételére alkalmas, így összesen 120 gyermeket lehet foglalkoztatni az épületben. A csoportszobák világosak, az óvodapedagógusok a gyermekek igényeinek megfelelően alakították ki a játékkuckókat és a különböző tevékenységekhez szükséges területeket, így az áhítat-sarkot is. Játékeszközöinket évről évre fejlesztjük, gyarapítjuk. A négy csoportra kettő mosdóhelyiség és ugyanennyi öltöző jut, amelyet a napirend egyeztetésével használnak a gyermekek. Az ötödik csoport saját öltözővel és mosdóval rendelkezik. Az épület energetikai korszerűsítését 2018 februárjában fejezték be.

11. PROGRAMUNK ALAPELVEI, ÉRTÉKEI

Szeretetteljes, biztonságérzetet adó, érzelem-gazdag óvoda megteremtése, ahol a gyermekközpontúság úgy jelenik meg, hogy tartást, önállóságot, s ebből az önállóságból fakadó egészséges öntudatot, kibontakozási, önmegvalósítási lehetőséget ad a gyermeknek.

A keresztény értékrend (Isten tisztelete, igazlelkűség, felebaráti szeretet, lelkiismeretesség, hűség, önzetlenség, jó-rossz közötti különbségtétel, empátia, együttérzés, tolerancia, önfegyelem, szerénység, megbocsájtás, becsületesség) beépül a gyermekek magatartásába, kialakul a gyermekek személyiségében a hit csírája.

Pedagógiai tevékenységrendszerünk és tárgyi környezetünk pedig segíti a gyermekek környezettudatos magatartásának kialakítását, a teremtet világ megbecsülését.

11.1. KIINDULÁSI PONTJAINK

- ❖ Minden gyermek a saját képességszisztemének figyelembe vételével nevelhető, fejleszthető.
- ❖ A gyermeket nevelik, fejlesztik a társ kapcsolataik, az óvoda összes dolgozója, ezért a felnőttek tetteikkel sugározzák a feltétel nélküli szeretetet, ebben a szellemben:

„Engedjétek hozzám a gyermeket és ne tiltsátok el tőlem, mert ilyeneké az Isten országa.”

- ❖ Minden gyermek ismerje és tudja meg testi, lelki, szellemi értékeit, de azt is érzékelje, hogy mik a hiányosságai. Ezt fogja fel természetesen, minden lelki feszültség nélkül.
- ❖ A gyermekben ismerje meg a teremtett világ értékeit és tudatosuljon benne annak megőrzésének fontossága.

„Az ember a természet része, nem ura.”

11.2. GYERMEKKÉPÜNK

“Az óvodai nevelés gyermekközpontú, befogadó, ennek megfelelően a gyermeki személyiség kibontakozásának elősegítésére törekszik, biztosítva minden gyermek számára, hogy egyformán magas színvonalú és szeretetteljes nevelésben részesüljön, s meglévő hátrányai csökkenjenek. Nem ad helyet semmiféle előítélet kibontakozásának.”³ Hisszük, hogy minden gyermek vonzódik az élményekhez, a meséhez, zenéhez, a természethez és az alkotó tevékenységekhez. Ha mindezt az óvodában megkapja, akkor az önállóvá és kiegyensúlyozottá válik. Elsődleges célunk az emberi személyiség teljes kibontakoztatása, amely során biztosítjuk az óvodás gyermek sokoldalú, harmonikus fejlődését az életkori és egyéni sajátosságok és az eltérő fejlődési ütem figyelembevételével, valamint a hátrányok csökkentését. A gyermeki személyiséget úgy alakítjuk a keresztényi tanítás és környezettudatos szemlélet segítségével, hogy az iskolába lépés idejére nyitott, érdeklődő, önálló, természetszerető és -védő, tisztelettudó, segítőkész, keresztény értékrenddel bíró egyén váljék belőle. A gyermek fejlődő személyisége

³ ONOAP Gyermekkép <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor>

nagymértékben függ az őt körülvevő környezet hatásaitól. A gyermek teljes értékű ember, ki testből, lélekből, szellemből áll, ezért testi és szellemi táplálékra egyaránt szüksége van. „Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem igével” (Mt 4,4.) Nevelésünkkel értékeket szeretnénk közvetíteni, szilárd értékeket, amelyeknek mércéje a Biblia. Célunk, hogy nevelésünk során minden gyermeki személyiséget a szeretet parancsa vezéreljen. *“Szeresd felebarátodat, mint saját magadat!” (Mk 12,31).* Segítenünk kell a gyermeket a szeretet gyakorlásában. Nevelésünkkel Isten ígéjének igazságait szeretnénk oly módon közvetíteni, hogy felkeltsük a gyermek érdeklődését, hogy még többet akarjon megtudni belőle. Fontos számunkra a környezet megismertetése és a környezet tudatos szemlélet és környezet tudatos magatartás kialakítása.

12. PROGRAMUNK GLOBÁLIS CÉLRENDSZERE

12.1. ALAPVETŐ CÉLJAINK

- ❖ Az óvodások nyugodt, élmény-gazdag, harmonikus fejlődésének elősegítése a magasabb rendű érzelmek kibontakoztatásával, valamint az értékorientált közösségi neveléssel, az életkori és egyéni sajátosságokat szem előtt tartva.
- ❖ Sokoldalú képességfejlesztés segítségével a gyermeki személyiség fejlődésének biztosítása, elősegítése.
- ❖ A gyermekek és a természet közötti erős érzelmi kötődés kialakítása.
- ❖ A Biblia tanítása alapján ismerjék meg a Teremtő Isten csodálatos műveit, amelyek igazán értékes emberré, személyiséggé formálják őket.
- ❖ Imádságokon, bibliai történeteken, ünnepeken keresztül bensőséges légkört, megfelelő érzelmi biztonságot biztosítsunk számukra.
- ❖ Igei útmutatásokkal irányítsuk, vezessük a gyermekeket.
- ❖ Evangélikus hagyományok ápolása.
- ❖ Más keresztény felekezet tanításainak tiszteletben tartása.

12.2. ÁLTALÁNOS NEVELÉSI FELADATAINK

Az óvodások testi, lelki, szellemi szükségleteinek kielégítése az erkölcsi-szociális, az esztétikai és az intellektuális érzelmek differenciálódásának segítségével a Biblia tanítása segítségével.

12.2.1. Az erkölcsi, szociális érzelmek alakításának feladatai

- ❖ érzelmi biztonságot nyújtó, bizalmas, szeretetteljes, nyugodt légkör megteremtése;
- ❖ olyan óvodai élet megszervezése, amelyben sok a közös élmény, a közös tevékenység. A keresztény szemléletű közös együttlétek, a közösen végzett munka öröme, a szimbólumok, jelek olyan erkölcsi tulajdonságokat erősítenek meg, mint az együttérzés, figyelmesség, segítőkészség, őszinteség, önfegyelem, pontosság, szorgalom, kitartás, állhatatosság, szabálytartás, önzetlenség, igazságosság, igazmondás;

- ❖ a kíváncsiságot felkeltő tevékenységek során szerzett tapasztalatok folyamatos feldolgozása fejlessze az egyszerű gondolkodási műveletek alkalmazását, ismeretek emlékezetben tartását;
- ❖ a meghitt beszélgetések erősítsék a gyermekek kommunikációs aktivitását, beszédkedvét és a gazdag nonverbális képességek megjelenését;
- ❖ az érzelmi alapigények biztosítása – biztonságérzet, szeretetérzet, védettségérzet – segítse a gyermekeket abban, hogy érzéseiket, gondolataikat szóval, mozgással, alkotással szabadon kifejezhessék.

13. A NEVELÉS KERETE

13.1. AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD ALAKÍTÁSA, EGÉSZSÉGNEVELÉSI ÉS KÖRNYEZETI NEVELÉSI ELVEINK

Az egészséges életmódra nevelés célja a gyermekek egészséges életvitel-igényének alakítása, testi fejlődésük elősegítése.

Az óvodapedagógus feladatai:

- ❖ a gyermekek gondozása, testi szükségletük, mozgásigényük kielégítése
- ❖ a gyermekek egészségének védelme, edzettségének biztosítása
- ❖ a gyermekek fejlődéséhez szükséges egészséges, esztétikus környezet megteremtése.

13.1.1. A gyermekek gondozása, testi szükségletük, mozgásigényük kielégítése

Az új gyermek érkezésekor a szülő egy „Anamnézis-Gyermektükör-” nyomtatványt tölt ki. Ezzel elindítjuk az ismerkedés folyamatát.

A növekedés, fejlődés, érés üteme minden egyes gyermeknél másképpen alakul. Ezért az óvodapedagógus a gyermekekkel együtt folyamatos megfigyeléssel, összehasonlító mérésekkel segíti az egyéni jellemzők, sajátosságok feltárását.

A gyermekek gondozásának feltétele az óvodapedagógus és a gyermekek közötti meghitt, megértő viszony, a természetes testközelség megléte. A gyermekek attól fogadnak el gondoskodást, aki őszinte, hiteles viselkedéssel, bizalomkeltő metakommunikációval közeledik feléjük, és tapintatot, elfogadást közvetít. Ilyen feltételek mellett megismerhetők a gyermekek igényei, családból hozott szokásai.

Az óvodapedagógus a szülőkkel együtt a gyermekek önálló testápolási, étkezési, öltözködési szokásainak szintjét az óvodába lépés pillanatától kezdve vizuális piktogramokkal kísérhetik figyelemmel. A beszoktatás ideje alatt minden gyermekkel – a dajkák segítségével – együtt végzi a teendőket, hogy a gyermekek megtanulhassák az egészséges életmód szokásainak sorrendjét és azok fogásait.

A gyermekek a napi háromszori étkezéssel tápanyag-szükségletük $\frac{3}{4}$ részét az óvodában kapják. Az étkezési szokásokat úgy alakítjuk ki, hogy minél kevesebb várakozási idő maradjon.

A gyermekeknek különböző táplálkozási szokásaik vannak. A szülők segítségével igyekszünk megismerni ezeket és kellő toleranciával elnézzük a kezdeti étvágytalanságot, válogatást. Később ösztönözzük a gyermekeket, de nem kényszerítjük az ételek

A testápolás, tisztálkodás, fogmosás a gyermekek tisztaságigényének kialakítását szolgálja. Az óvodapedagógus a gyermekek gondozása közben beszélget a gyermekekkel, hogy annak kívánsága, kérése alapján tudjon segíteni. Ezen a téren is nagy különbségek mutatkoznak a gyermekek között. Az óvodai és a családi gondozási szokások összehangolása segít az azonos elvek betartásában. Különös gonddal védjük a gyermekek érzékszerveit. A bőrápoláshoz, fogmosáshoz, hajápoláshoz, az orr tisztán tartásához, a WC-használathoz megteremtjük az intim feltételeket úgy, hogy a gyermekek fokozatosan, egyre önállóbban végezhessek ezeket a teendőket.

A mindennapi szabad mozgás nélkülözhetetlen eleme az óvodai életnek. Biztosítjuk, hogy a gyermekek a természetes nagymozgásokat, mozgáselemeket egyénileg, szabadon ismételhessék a sokféle mozgásfejlesztő eszközeinken. Emellett a néhány percig tartó szervezett mozgásos tevékenységek jól szolgálják a gyermekek mozgáskoordinációjának fejlesztését.

13.1.2. A gyermekek egészségének védelme, edzettségének biztosítása

Három-négy éves gyermekeknél gyakran előfordul, hogy alvás alatt bevizelnek. Ennek oka általában pszichés eredetű, ezért a leszoktató eljárások zömmel eredménytelenek. Óvakodunk a gyermekek megszegényítésétől. Csakis a tapintatos, szeretetteljes bánásmód és a szülőkkel való partneri, jó emberi kapcsolat szüntetheti meg az okokat.

13.1.3. A gyermekek fejlődéséhez szükséges egészséges környezet megteremtése

[illegible]

Az óvoda egyik legfontosabb fejlesztési tere az óvodaudvar. Minden csoportnak van egy állandó helye. Biztosítjuk az udvarrészek közti átjárhatóságot – a közösen kialakított szokásrendszer betartása mellett. Az udvar esztétikai szépségét adja a sok fa, virág, cserje, és az ízlésesen kialakított veteményeskert. A homokozókhoz, labdázáshoz nagy terület áll a gyermekek rendelkezésére. Megteremtjük a feltételét annak, hogy énekes játékokat játszassanak.

Az óvoda épületét a nevelési-fejlesztési feladatok megvalósítása érdekében az óvodapedagógusok esztétikusan, ízlésesen rendezik be. A több funkciót betöltő csoportszobát alkalmassá tesszük a szabad játékra, a tevékenységek végzésére, az étkezésre, az alvásra és a pihenésre. A csoportszoba barátságossá, otthonossá, esztétikussá tétele biztosítja a gyermekek jó közérzetét, s egyben jó mintát ad. A természetes világítás felhasználása céljából az ablakot szabadon hagyjuk. Tűző nap esetén biztosítjuk az árnyékolást.

Az öltözők ízléses berendezése, világítása, fűtése, szellőzőtsége nyugodt feltételt biztosít a vetkőzéshez, öltözéshez. Az öltözőben a szülők részére érdeklődést felkeltő, esztétikus táblákat helyezünk el, ahol részletes tájékoztatást kapnak a csoport mindennapjairól, ünnepeinkről.

A mosdóban megfelelő méretű eszközök segítik a szükségletek kielégítését. A testápolási tevékenységek szokásait képi formában is megjelenítjük a szokások rögzítésének elősegítésére.

13.1.4. Gyermekeink környezeti nevelése

Az óvoda környezete, nevelési elveink, pedagógiai módszereink elősegítik a teremtett világhoz való pozitív kapcsolat kialakítását. Mintakövetéssel alakítjuk ki a környezet tudatos szemléletet a gyermekekben, melyet a szülőkkel és a társadalmi környezettel együttesen valósítunk meg.

13.1.5. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

- ❖ A testápolási szokásoknak megfelelően a gyermekek teljesen önállóan, felszólítás nélkül tisztálkodnak, fogat mosnak, fésűlködnek.
- ❖ A tisztálkodási eszközökre vigyáznak, helyére teszik azokat. Zsebkendőjüket önállóan használják.
- ❖ Önállóan eldöntik, hogy mennyi ételt fogyasztanak, önállóan töltenek folyadékot a kancsóból.
- ❖ Esztétikusan terítenek, higiénikusan étkeznek.
- ❖ Teljesen önállóan öltöznek, évszaknak és az időjárásnak megfelelően.
- ❖ Ruhájukat esztétikusan, összehajtva a helyére teszik.
- ❖ Környezetükben igyekeznek mindenütt rendet tartani.
- ❖ Ügyelnek saját külsejükre, amelyben megjelenik a szépre, jóízlésesre törekvés.
- ❖ Kialakul igényük arra, hogy sokat tartózkodjanak a szabadba és törkedjenek arra, hogy környezetük rendezett és tiszta legyen.
- ❖ Igényükké válik az egészséges életmódra törekvés, mely életük szerves részévé válik.

A gyermekek már a beszoktatás ideje alatt a tervezett szokásoknak megfelelően végzik a mindennapi tevékenységet, amit sok-sok érzelmi megerősítéssel, játékos módszerrel gyakoroltatunk, természetesen figyelembe véve a gyermekek egyéni képességeit, tempóját, otthonról hozott szokásait. A nagyobb gyermekek segíthetnek a kisebbek öltöztetésében, gyengédséggel, szeretettel veszik őket körül, leginkább a vegyes csoportokban, csoporton belül.

13.2.2. A gyermek-gyermek, a felnőtt-gyermek pozitív érzelmi töltésű kapcsolatának kialakítása, érzelmekre épülő kapcsolatteremtő képességek formálása, erősítése

A gyermekek pozitív kapcsolatai csak akkor alakulnak ki, ha a gyermekek jól érzik magukat a csoportban. Bizalmuk, biztonságuk kialakulását elősegíti az óvoda felnőtt közössége és gyermekközössége. Ebben kiemelkedő szerepe van az óvodapedagógusnak, aki irányítója és egyben társa a gyermekeknek. A jó nevelés alapja a feltétel nélküli szeretet (határokkal együtt). A határokat úgy szükséges megszabni, hogy az adott korosztály meg tudja felelni az elvárásoknak.

A nevelés akkor lesz hatékony, ha az óvodapedagógus az egész csoport előtt álló feladatokat minden gyermek számára – egyéni sajátosságait figyelembe véve – érthetővé, vonzóvá tudja tenni.

„A gyermeki magatartás alakulása szempontjából az óvodapedagógus, az óvoda valamennyi alkalmazottjának kommunikációja, bánásmódja és viselkedése modellértékű szerepet tölt be.”⁴

13.2.3. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

- ❖ A gyermekek ragaszkodnak óvodájukhoz, a kisebb gyermekekhez, felnőttekhez. Ezt érzelmekben, szavakban, tettekben hozzák nyilvánosságra.
- ❖ Keresztény értékek szerint viselkednek.
- ❖ A gyermekeknek igényévé válik a helyes viselkedés szokásszabályainak betartása. Egymást megkéri a szabályok betartására.
- ❖ A felnőtt kérése nélkül is segítenek egymásnak, együtt éreznek a közösség tagjaival. A közösségért szívesen dolgoznak, bíznak önmaguk képességében.
- ❖ Konfliktusos helyzetben társaikkal egyezkednek.
- ❖ Érdeklődnek társaik, barátaik iránt. A csoportba érkező vendégeket szeretettel fogadják. Óvodán kívül, ha találkoznak, szeretettel köszöntik egymást.
- ❖ Szavak nélkül is értik környezetük jelzéseit, érzéseit.
- ❖ Ismerik saját képességüket, tudják értékeiket, de azt is meg tudják fogalmazni, mik a hiányosságaik.
- ❖ Érvényesítik kezdeményezőképességüket, kinyilvánítják tartósabb érdeklődésüket.
- ❖ Igyekeznek legyőzni a felmerülő akadályokat. Éretté válnak az iskolába lépésre.

⁴ ONOAP <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor> 2024.03.04.

- ❖ minden szófajt használ, különböző mondatszerkezeteket, mondatfajtákat alkot
- ❖ tisztán ejti a magán- és mássalhangzókat azzal, hogy a fogváltással is összefüggő nagy egyéni eltérések lehetségesek
- ❖ végig tudja hallgatni és megérti mások beszédét
- ❖ feladattudata kialakulóban van, s ez a feladat megértésében, feladattartásban, a feladatok egyre eredményesebben végzi el

14. A program ajánlott napirendje

A napi életritmus kialakítása alapvető feltétele a testi-lelki harmónia megteremtésének. Tervezésnél figyelembe veszi a gyermekek szükségleteire, esztétikus, higiénikus gondozására fordítható időszükségletet. Az egész nap során érvényesül a folyamatosság, a rugalmasság elve.

Az óvodapedagógus teljesíti a gyermekeknek azt az alapvető igényét, hogy személyes kapcsolatot tudjanak felvenni vele, elegendő figyelmet szentel minden gyermekre.

A délutáni alvás időtartama a kiscsoportosoknak 2 óra, a középsősöknek 1,5 óra, a nagycsoportosoknak pedig 1 óra. A napirendben külön időpontot (pontokat) jelölünk meg a gyermekek rendszeres edzésére, mozgásos lehetőségeire.

A napirendjavaslat korcsoportonként, az egyes évszakok által meghatározott feltételek szerint módosítható.

14.1. NAPIREND

Időtartam	Tevékenység	
6: 30-8: 30	JÁTÉK A CSOPORTSZOBÁBAN	
	Személyes percek	J
	Szabad játék	Á
8: 30-10: 30	Játékba integrált egyéni és mikrocsoportos tevékenységek	T
	Testápolási teendők	É
	Tízórai	K
	Verselés, mesélés	
	Rajzolás, festés, mintázás, kézi munka	
	Ének-zenei képességek fejlesztése	
	Környezetismeret matematikai tartalommal	
	Mozgás	
	Bibliaismeret, evangélikus hittan	
	“Csendes percek”	
10: 30-12: 00	JÁTÉK A SZABADBAN	J
	Tapasztalatszerzések, séták	Á
	Mindennapi edzés: kocogás, futás	T
		É
		K
11: 45-13: 00	Ebéd	
	Testápolási teendők	
13: 00-15: 00	Pihenés, alvás mesével	
15: 00-15: 45	Testápolási tevékenységek	
	Uzsonna	
15: 45-18: 00	JÁTÉK A CSOPORTSZOBÁBAN VAGY A SZABADBAN	J
	Részképességek fejlesztése egyénenként	Á
	Egyénenkénti és/vagy kiscsoportos részképesség- fejlesztés	T
		É
		K

15. A PROGRAM TEVÉKENYSÉGKERETE

15.1. JELES ÉS KIEMELT NAPOK, EGYHÁZI ÜNNEPEK

A jelesnapok és az egyházi ünnepek megünneplésével olyan értékeket adunk tovább, melyekkel erősítjük a gyermekekben az Istenhez tartozás érzését, a teremtett világmegőrzésének fontosságát, a hazaszeretetet, és letesszük a szülőföldre való kötődés alapjait. A program olyan óvodapedagógust igényel, aki a keresztény alapokat át tudja adni a gyermekeknek, aki a fenntarthatóságra nevelésre tanítja, neveli őket, és ragaszkodik népünk múltjához, képes azonosulni azzal és a kultúrkincseinket továbbörökíti.

Az ünnepeinket, jeles napjainkat, kiemelt napjainkat a keresztény és környezet tudatos szemlélet megélésével, az egyházi ünnepek és kiemelt napok bevonásával alakítjuk ki. Az ünnepeket és a jeles napokat a nemzeti csoporthoz mindkét nyelven megtartjuk.

15.1.1. Az óvodában ünnepelhető jeles és kiemelt napok, valamint az egyházi ünnepek időrendi sorrendben

Ősz

- ❖ Tanévnyitó istentisztelet
- ❖ Aratási hálaadó ünnepe, szüret, teremtés hete
- ❖ Állatok világnapja (10.04.)
- ❖ Reformáció
- ❖ Márton nap

Tél

- ❖ Advent
- ❖ Mikulásvárás
- ❖ Karácsony
- ❖ Vízkereszt
- ❖ Farsang
- ❖ Böjt

Nyár

- ❖ Évzáró kerti mulatságok
- ❖ Tanévzáró istentisztelet, iskolába menők búcsúztatása, megáldása

Tavaszi

- ❖ Beporzók napja (03.10.)
- ❖ Március 15. nemzeti ünnep
- ❖ Víz világ napja (03.22.)
- ❖ Virágvasárnap
- ❖ Nagycsütörtök
- ❖ Nagypéntek
- ❖ Húsvét
- ❖ Föld napja, fenntarthatósági témahét (04.22.)
- ❖ Anyák napja (május első vasárnapja környékén)
- ❖ Madarak, fák napja (május 10.)
- ❖ Családi nap (május)
- ❖ Gyermeknap (május utolsó vasárnapjához közel eső időpont)
- ❖ Mennybemenetel ünnepe
- ❖ Pünkösd

napról. Énekekkel, mondókákkal készülünk, libazsíros kenyeret készítünk és kínálunk a családoknak. A jeles nap után a meggyújtott kis lámpácskákkal indulhatnak haza a gyermekek az óvodából. A dolgozók zsíros kenyérrel kínálják meg a gyermekeket és szüleiket. A faluban szép látványt nyújt a lámpásokkal hazafelé ballagó gyermekek serege.

❖ **Ádvent**

“Én vagyok a világ világossága, aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé az élet világossága.” (Jn 8,12) Ádvent a várakozás ideje. Ádvent a karácsonyvárás ideje, ahol az ember találkozni akar az emberré lett Istennel, Jézussal.

Az ádventi készülődés alkalmává a gyermekek megismerkednek az ádvent jelképeivel: koszorú készítés, gyertyagyújtás, naptár. Nagy örömmel, izgatottan készülünk karácsony ünnepére.

❖ **Mikulás**

Az óvodapedagógusok a gyermekekkel rövid dalt, mondókát vagy verset tanulnak a Mikulást várva. Rajzolhatnak, festhetnek, levelet küldhetnek a Mikulásnak. A jeles napon a Mikulás ellátogat óvodánkba és minden gyermeket megajándékoz.

❖ **Karácsony**

“Üdvözítő született ma nektek az Úr Krisztus, a Dávid városában.” (Lk 2,14) Karácsony a szeretet ünnepe, Isten szeretetének az ünnepe. Isten emberré lett, a betlehemi gyermekben emberré született.

Karácsonykor évről-évre megünnepeljük Jézus Krisztus születését. A gyermekek ismerkednek a bibliai történettel, a karácsonyi népszokásokkal. Az óvodapedagógus segítségével fenyődíszeket készíthetnek az otthoni karácsonyfájukra és egyszerű ajándékokat barkácsolhatnak szüleiknek. A karácsonyt várva egyházi és népi karácsonyi énekeket, verseket, mondókákat tanulnak. Ebben az időszakban nyílt napokat is szoktunk szervezni, ahova a szülők előzetes egyeztetés alapján bejöhetnek hozzánk, és betekintést nyerhetnek a csoport életébe, a karácsonyi előkészületekbe. Az ünnep közeledtével a templomban a csoportok rövid karácsonyi műsorral kedveskednek családjuknak.

❖ **Vízkereszt**

“Én vizzel keresztelek titeket, hogy megtérjete, de aki utánam jön, erősebb nálam... Ő majd Szentlélekkel és tűzzel keresztelek titeket (Mt 3,11.).

Vízkereszt ünnepén, illetve a vízkereszti ünnepkörben Jézus megkeresztelkedéséről, a Jordán folyónál történt eseményekről hallhatnak történeteket a gyermekek. Ebben az időszakban beszélgethetünk a három király látogatásáról a betlehemi kisdédnél. Vízkereszt ünnepének egyik igéje lehet még a kánai menyegző története is, ahol Jézus a vizet borrá változtatja. Ebben az időszakban a gyermekekkel leszedjük az ünnepi díszeket, ezzel jelezzük karácsony végét.

❖ Nagycsütörtök

„Aki eszi az én testemet, és issza az én véretem, annak örök élete van, és én feltámasztom őt az utolsó napon.” (Jn 6,54) A nagycsütörtök az Úrvacsora szereztesítésének ünnepe. Jézus tanítványaival ezen a napon együtt ünnepli a pászkavacsorát, és jelképesen önmagát, testét és véréát adja táplálékul a bűneink bocsánatára

Ilyenkor a gyermekekkel süthetünk kenyeret vagy ellátogathatunk a templomba, és megnézhetjük az úrvacsora kellékeit.

❖ Nagypéntek

„Íme az Isten báránya, aki elveszi a világ bűnét.” (Jn 1,29) Nagypéntek ünnepén Krisztus szenvedéséről, kereszthaláláról és temetéséről emlékezünk meg. Jézus, az Isten fia magára veszi a világ bűnét és elszenvedi annak büntetését.

A gyermekekkel elsétálhatunk a Kálvária-dombon lévő keresztekhez. Könyveket, képeket nézegethetünk a nagypénteki történetről.

❖ Húsvét

„Mit keresitek a holtak között az élőket? Nincs itt, hanem feltámadt.” (Lk 24,5-6). Húsvét az új élet ünnepe.

Húsvét ünnepén Jézus feltámadásáról, újjászületéséről beszélgetünk a gyermekekkel. A húsvét egyházi jellege mellett a gyermekek megismerkednek és gyakorolják a húsvéti néphagyományokat. Csoportszobájukat, környezetüket feldíszítik húsvét közeledtével. Óvodásaink az ünnepre készülve húsvéti énekeket, locsolóverseket, mondókákat tanulnak, tojáást festenek, locsolkodnak. Sokféle technikával díszíthetnek tojáást (pl. viasszal, karcolással, ragasztással, festéssel, berzseléssel stb.).

❖ Föld napja, fenntarthatósági témahét

A jeles nap tartalmának megfelelően, olyan tevékenységeket kínálunk fel a gyerekek számára, mely a Föld témakörével kapcsolatos. Kiemelt figyelmet fordítunk a környezetvédelemre és a Föld védelmére, fenntarthatóságára. A gyermekekkel virágokat, élő növényeket ültetünk (felhasználva az egész évben komposztált anyagokat). Az újrahasznosítást szem előtt tartva a vizuális tevékenység során a különböző tárgyakat készítünk.

❖ Anyák napja

Közösen készülünk a gyermekekkel erre a szép ünnepre ajándékokkal és köszöntéssel. A nagycsoportosok május első vasárnapjának istentiszteletén felköszöntik az édesanyákat és nagymamákat vesrmondással, énekléssel, virággal.

❖ Madarak, fák napja

A jeles nap tartalmának megfelelően, olyan tevékenységeket kínálunk fel a gyermekek számára, mely a madarak és fák témakörrel kapcsolatos. Megfigyeljük az óvodánk környékén élő állatokat, fákat.

16. A PROGRAM TEVÉKENYSÉGFORMÁI

16.1. JÁTÉK, JÁTÉKBA INTEGRÁLT TANULÁS

„A játék a kisgyermekkor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége, s így az óvodai nevelés leghatékonyabb eszköze. A játék a kisgyermek elemi, pszichikus szükséglete, melynek minden nap visszatérő módon, hosszantartóan és lehetőleg zavartalanul ki kell elégülnie. A kisgyermek a külvilágból és saját belső világából származó tagolatlan benyomásait játékában tagolja. Így válik a játék kiemelt jelentőségű, tájékozódó tevékenységgé.” – írja Az óvodai nevelés országos alapprogramja.

A belülről indított és vezérelt játéktevékenység célja a gyermekek szabad képzettársításának elősegítése. Emellett játékkal érzük el, hogy a gyermekek intellektuális, mozgásos, szociális tapasztalatokhoz jutnak. A játékkal szerzett élmények többszöri átélésével a gyermekek egyéni vágyai és ötletei is teljesülnek. Továbbá célunk, hogy minél sokrétűbb tájékozódó tevékenységgé váljon a játék, s a játékba integrált tanulás. A gyermekek a játékba integrált tevékenységeik során szerzett tapasztalatok, élmények alapján tanulnak egyenként, kisebb csoportokban vagy az egész csoporttal együtt.

Az óvodapedagógus feladatai:

- ❖ A játékhoz szükséges feltételek biztosítása.
- ❖ A gyermek folyamatos megfigyelése a játék során.
- ❖ Az egyéni fejlesztés módjának, lehetőségeinek megkeresése.
- ❖ A játék során annak a lehetőségnek a megteremtése, hogy a gyermek olyan módon vezesse le feszültségét, játssza ki indulatait, amellyel a többi gyermeket nem veszélyezteti, felebaráti szeretettel forduljon mások felé.
- ❖ A 3-6-7 éves korban megjelenő játékfajták, s azok tartalmának, minőségének gazdagítása a gyermekek egyéni sajátosságainak figyelembe vételével.
- ❖ A gyermekek beszédkészségének fejlesztése a játékszituációkban.
- ❖ Az óvodapedagógus játékszerző, játékirányító metódusainak alkalmazása

16.1.2. A játékhoz szükséges feltételek biztosítása

Kreatív, alkotó légkört elsősorban olyan játék biztosításával érhet el az óvodapedagógus, ahol a gyermekek szabadon dönthetnek abban, hogy kivel játszanak, milyen játékot választanak, milyen témát dolgoznak fel, milyen eszközzel jelenítik meg azt, milyen helyet választanak, és mennyi ideig tart a játékuk. Az óvodapedagógus megteremti mindezekhez a feltételeket. Az alkotó légkört tovább fokozhatja a kellő időben nyújtott segítség, megerősítés, ötlet.

A csoportban csak annyi szabályt vezetünk be, ami segíti a nyugodt, rugalmas, oldott légkör fenntartását, az alkotó cselekvést, a sokféle manipulációt, az elképzelések valóra váltását.

hogy a megformálás mintát adjon a közös cselekvésekhez. A kicsik játékában teret kap a feltételek biztosítása. A papás-mamás játék, a fodrászos, orvosos, kalauzos játék – ezek mindegyike egyszerű mozzanatokat jelenít meg együttlét, együttmozgás formájában. A gyermekek szerepvállalását indirekt módon segítjük. Az óvodapedagógus engedi, hogy a gyermekek a tereket önállóan kialakíthassák.

A rendszeres, többször ismétlődő meseélmény igazi táptalaja a *dramatikus játéknak*, bábozásnak. A mesék megelevenítésében részt vesz az óvodapedagógus, modellt ad egy-egy szereplő megformálásához.

A gyermek *konstrukciós játékában* minél gyakrabban élje át az „én készítettem” alkotás örömét, mert ez az érzés további felfedezésre sarkallja. Ennek eredménye lehet a sokféle formájú játékelemből kialakított forma-, szín- és térvariált gazdagság. A konstrukciós játékhoz kapcsolva megjelenik a *barkácsolás*, elsősorban az óvodapedagógus által barkácsolt kellékek készítésével, amit az óvodapedagógus a gyermek aktív bevonásával hoz létre.

Az óvoda a gyermekeknek olyan nyugalmas udvarrészt biztosít, ahol szabadon kezdeményezhetik az egyszerű szabályokhoz kötött népi játékokat, énekes játékokat, ügyességi játékokat. Az óvodapedagógus olyan *szabályjátékot* ajánlhat fel, amelyet a gyermek könnyen betarthat, és szívesen, önállóan is kezdeményezhet.

16.1.4. A gyermekek beszédképességének fejlesztése a játékszituációkban

A játék számos lehetőséget teremt a kommunikációra, a párbeszéd kialakítására. Az óvodapedagógus beszéde modellértékű a gyermek számára, a szókapcsolatok, a kommunikáció, a nonverbális jelzések (mimika, gesztus), a beszéd hatáselemeinek (hanglejtés, hangsúly, hangerő, ritmus, dallam, szünet) megfigyelése tekintetében. A hangszínnel, hangerővel bánni tudást leginkább a dramatikus játék segíti. Az óvodapedagógus által kezdeményezett anyanyelvi játékok adnak mintát az artikuláció, szókincs, kifejezőképesség fejlesztéséhez (pl.: hangutánzó játékok, fonémahallás-fejlesztő játékok, légzési technikát segítő játékok, szinonimakereső játékok stb.)

16.1.5. Az óvodapedagógus játéksegítő, játékírányító metódusainak alkalmazása

Az óvodapedagógus játéksegítő metódusai szituációtól függőek. A gyermekek nyugodt játéka esetén, vagy ha érezhető, hogy a gyermekek problémamegoldóak, az óvodapedagógus irányítása legyen játékot követő, szemlélő, hagyja a gyermekeket cselekedni, szükség szerint játékot kezdeményező, modellnyújtó játszótárs. Ebben a játékhelyzetben is támogató, engedő és elfogadó. Segít azok játékában, akik kevésbé kreatívak, ötletszegények. Feltételteremtő tevékenysége mellett a szükség és igény szerinti együttjátszással, támogató, serkentő, ösztönző magatartásával, indirekt reakcióival éri el, hogy a játék elmélyült, élményszerű és fejlesztő legyen. Az óvodapedagógus akkor avatkozik be a játékba, ha a gyermekek durvák egymáshoz, vagy ha veszélyeztetik egymás épségét és nyugodt játékát.

16.1.6. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

- ❖ A gyermekek képesek állhatatosan, több napon keresztül egyazon játéktémában együttesen részt venni.
- ❖ Játékukban dominánsan jelentkezik a szerepjáték. Ehhez a gyermekek önállóan kialakítják a teret, és eszközöket biztosítanak.
- ❖ Az ismert meséket többször dramatizálják, és bábokkal is el tudják játszani.
- ❖ Bonyolult építményeket képesek létrehozni.
- ❖ Élvezik a szabályjátékokat, és képesek a normák betartására.
- ❖ Társas viselkedésükben megjelennek az óvoda által preferált viselkedési szabályok.
- ❖ Interakciójuk gazdag, kulturált és érthető.
- ❖ A kialakított szokás-szabályrendszer betartása jellemző játéktevékenységükre.

16.1.7. Játékba integrált tanulás

A gyermekek a tevékenységeik során szerzett benyomások, tapasztalatok, élmények alapján tanulnak, s általuk fejlődnek. A szociális és intellektuális tanulási képességek fejlődését az óvoda felerősíti. Ennek elsődleges terepe a játék és a mindennapi óvodai élet. Az óvadás gyermek értelmi képessége: érzékelése, észlelése, emlékezete, figyelme, képzelete, képszerű, szemléletes gondolkodása a játékon keresztül fejlődik. Ehhez társulnak olyan szervezett tanulási lehetőségek, mint az óvodapedagógus által irányított megfigyelés, tapasztalatszerzés. A tevékenységekben megnyilvánuló, a gyermekek együttműködő képességét, feladattudatát fejlesztő csoportos tevékenységek tervezésével, szervezésével valósulnak meg.

Az utánzásos, minta- és modellkövetéses magatartás- és viselkedéstanulás folyamatában mindvégig az óvodapedagógus a főszereplő, aki tetteivel a legerősebb hatást gyakorolja a gyermekekre. A szokástanulást és az alapvető ismeretek elsajátítását projektrendszerű tanulással tervezi meg, aminek eredménye a szülők számára is követhető és vizuális jelekkel megerősített. E tanulási rendszerben felerősödik az információáramoltatás és az együttnevelés. A programban helyet kap az óvodapedagógus által kezdeményezett egyéni fejlesztés, amely számtalan probléma- és feladatmegoldás lehetőségét adja a gyermekeknek.

A tudatos, tervszerű nevelőmunka érdekében a tevékenységek elsődleges megtervezése éves tevékenységi tervvel kezdődik. Ezt a tervet az óvodapedagógusok nyáron készítik el augusztus utolsó hetének első munkanapjára, és a csoportnaplóban rögzítik. Az éves terv évszakokra bontva valósul meg. A tervidőszakok során a tervezet módosítható az egyéni és életkori sajátosságok figyelembe vételével. A tanulás tervezése évszakprojektben történik. A tevékenységi tervet az óvodapedagógusok a csoportokhoz tartozó öltözőkben helyezik ki. A tevékenységi tervek kezdő időpontja: 3-4 évesek: november 1., 4-5 évesek: október 1., 5-6-7 évesek: szeptember 15. 3-4 éves korcsoportban szeptembertől a csoport fejlettségi szintjét figyelembe véve rövid mesékkel, énekekkel, mondókákkal, ölbéli játékokkal színesítjük az óvodai életet, és alakítjuk ki a csoport szokásrendszerét, ismertetjük meg az óvoda belső környezetét. A 4-5 éves és az 5-6-7 éves korcsoportban az októberig, illetve szeptember közepéig ismételjük az előző évben tanultakat, valamint a nyári élményeket dolgozzuk fel.

16.1.8. A gyermekek hetirendje

A heti rend szervezésében mind a hat műveltségi terület megjelenik, ezek módját, gyakoriságát a csoport és a gyermekek terhelhetőségének, képesség szintjének megfelelően, az óvodapedagógus úgy szervezi, hogy nevelési és fejlesztési céljai minél optimálisabban megvalósuljanak.

16.1.9. A szervezett tanulás formái

Kötelező	Mozgás Énekes játékok (4-5-6-7 éveseknek)
Közvetve kötelező	Verselés, mesélés Bibliaismeret–hittan
Kötetlen	Rajzolás, festés, mintázás, kézi munka A külső világ tevékeny megismerése Ének-zenei képességfejlesztés Egyéni fejlesztések

16.1.10. A szervezett tanulás munkaformái

Frontális vagy mikrocsoportos	Mozgás Verselés, mesélés Énekes játékok Futás, kocogás Bibliaismeret Ének-zenei képességfejlesztés Rajzolás, festés, mintázás, kézi munka A külső világ tevékeny megismerése
Egyéni	Részképességek fejlesztése egyéni igények szerint

16.1.11. A program megvalósításához szükséges tanulási módszerek

A módszerek megválasztását a gyermekek életkori sajátossága, testi-lelki állapota, érdeklődése, kíváncsisága befolyásolja. Az óvodapedagógus eljárásait változtatatosan, mindenkor az adott szituációnak megfelelően kombinálja. A játékoság, a felfedeztetés, ráébredés lehetősége, a közvetlen tapasztalatszerzéshez kapcsolódó gyűjtögetés, elemeztetés, rendszerezés gyakran megjelenik a tevékenységekben. Az óvodapedagógus módszertani kultúrájának kiművelésére törekszik.

- ❖ Mese bevezető rituálé alkalmazása, amely az irodalmi élmény befogadására motiválja gyermekeinket.
- ❖ Mondókák, játékok, dúdoló, versek gyakori ismételtetése egyénileg, mikro és frontális csoportos formában.
- ❖ Esztétikus és változatos eszközök biztosításával segítjük elő, hogy gyermekeink megjeleníthessék képileg vagy dramatikus formában irodalmi élményeiket.
- ❖ Színházi élmény lehetőségének megteremtése.

16.2.2. A 3-6-7 éves korban kedvelt hagyományos formák biztosítása

Az óvodába kerülő 3-4 éves gyermekek első igazi versélménye a mondókákhoz, ölbéli játékokhoz kapcsolódnak. A népi mondókákhoz kapcsolódó mozdulatok, játékok felettébb nagy élvezetet jelentenek a gyermekeknek. Célunk, hogy a mese többszöri meghallgatása után legyenek élvezői a mese dramatikus feldolgozásának. Először az óvodapedagógus, majd a gyermekek fokozatos bevonásával próbálják megjeleníteni az egyszerű meséket. Rövid, improvizált jelenetek bemutatásával a gyermekek megismerik a bábokat is.

A könyvek megszerettetése érdekében a gyermekek leporellókat és színes képeskönyveket lapozgathatnak, otthonról elhozhatják kedvenc könyveiket és megmutathatják egymásnak.

A vers, mese, a dramatikus játékok illusztrálásához csak olyan kellékeket használunk, amelyek elősegítik a képzeleti képek előhívását, s a meséhez való erős kötődés kialakulását.

Az óvodapedagógusok és a gyermekek is bábozhatnak, dramatizálhatnak a kisebbeknek és egymásnak.

A gyermekek pozitív személyiségjegyeinek megalapozása érdekében a mese mondanivalóját megerősíthetjük (pl. egy közmondással). A gyermekek szeretnek bábjátékot rögtönözni, meséket kitalálni, elkezdett mesét a saját fantáziájuk szerint befejezni.

A nagycsoportos gyermekek körében is minden adandó alkalmat felhasználunk a kiolvasók, ritmusok ismételtetésére. A gyermekek nagyon élvezik a rímes találós kérdéseket, rímjátékokat. A gyermekek ismételtgethetik az előző években tanult verseket is. Az új versek bemutatása kapcsolódik a gyermekek élményeihez. Ügyelünk a szavak gondos, tiszta ejtésére, az értelemszerű hangsúlyozásra. A délutáni pihenés előtt a nagycsoportos gyermekeknek folytatásos mesét is olvasunk. Egy mesét többször mesélünk, hogy később eljátszhassuk.

16.2.3. A gyermekek nyelvi képességének fejlesztése a versek, mesék, dramatikus játékok segítségével

A nyelvi képességek fejlesztésének leghatásosabb eszköze a mese, a vers, a bábozás és a dramatikus játék. Ezeken keresztül a gyermekek elsajátítják a helyes hangejtést, a tiszta beszédhallást és a nyelvtanilag helyes beszédet. A népi mondókák segítségével tisztítható a magán- és mássalhangzók helyes ejtése, kialakítható a gyermekek megfelelő artikulációja. A népköltészeti alkotásokból a gyermekek sok új fogalmat ismerhetnek meg. A bábjátékban, dramatikus játékban kibontakoztathatják szabad önkifejezésüket. A dramatikus helyzetek lehetőséget adnak a társalgási kedv fokozására és az önálló versmondásra.

16.2.4. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

- ❖ A gyermekek szívesen ismételtetik a verseket, rigmusokat, mondókákat. Várják, igénylik a mesehallgatást.
- ❖ Egyénenként vállalkoznak a mesék, versek és a mondókák elmondására.
- ❖ Szívesen mesélnek, báboznak, dramatizálnak a kisebbeknek és a maguk szórakoztatására is.
- ❖ Megjegyeznek 10-14 gyermekmondókát, 6-8 verset és 15-20 mesét ismernek.
- ❖ Tudnak meséket, történeteket kitalálni, s azt dramatizálni.
- ❖ Megjegyeznek mondókákat, verseket, meséket.
- ❖ Képesé válnak a valós és a mesevilág közötti elvonatkoztatásra.
- ❖ Figyelmesen végig tudják hallgatni óvónőiket és társaikat.
- ❖ Bővül a szókincsük, fejlődik nyelvi kifejezőképességük, kialakul az összefüggő beszéd.
- ❖ Kialakul a könyv szeretete, óvása.
- ❖ Megismerkednek más népek irodalmi alkotásaival.
- ❖ Több bibliai történetet ismernek.

16. 3. ÉNEK, ZENE, ÉNEKES JÁTÉK, GYERMEKTÁNC

A tevékenység célja: a közös éneklés, közös énekes játék örömének megéreztetése, hogy azon keresztül formálódjon a gyermek zenei ízlése, esztétikai fogékonysága. A gyermekek jussanak minél több olyan zenei élményhez, ami megalapozhatja zenei anyanyelvüket. A zenehallgatási lehetőségek –az élő előadás, az emberi hang és hangszeres játék, valamint az igényesen kiválasztott hangfelvételek– fejlesztik a gyermekek művészi fogékonyságát. Egyházi ünnepekhez kapcsolódó énekek, egyházi zenei művek megismertetése erősítse a gyermekek egyházhoz kötődését. További cél a közösségi élmények nyújtása során a közös éneklés örömének, erejének megélése, valamint az evangélikus egyház énekeinek, zenéjének megszerettetése, befogadásának megalapozása.

Az óvodapedagógus feladatai:

- ❖ A felhasznált zenei anyagok igényes, életkornak és az adott csoport képességszintjének megfelelő válogatása
- ❖ A 3-6-7 éves korban megtervezhető hagyományos zenei tartalmak biztosítása
- ❖ A tevékenység differenciált szervezeti formáinak biztosítása
- ❖ A gyermekek nyelvi képességeinek fejlesztése mondókákkal, gyermekdalokkal, egyházi énekekkel és zenei képességfejlesztő játékokkal

16.3.1. A felhasznált zenei anyagok igényes, életkornak és az adott csoport képességszintjének megfelelő válogatása

Az óvodai nevelés során a gyermekek mondókákat, énekes játékokat, gyermekdalokat, egyházi énekeket ismernek meg. A mondókák, énekes játékok zenei anyanyelvünk művészi értékei, kiváló eszköz az óvodás korosztály fejlesztéséhez.

A kisebbek nagyon élvezik az ölbeli játékokat, amelyeket a felnőttekkel együtt játszanak. A kicsik egyszerű énekes játékokat tanulnak meg könnyedén, amelyek álló helyzetben, játékos mozdulatokkal eljátszhatók. A nagyobb gyermekek már képesek arra, hogy nehezebb pentaton jellegű hangkészletű énekes játékokat énekeljenek, amelyek mozgásanyaga is összetettebb.

Az óvodapedagógus a zenehallgatáshoz olyan műveket válogat, amelyek felkeltik a gyermekek érdeklődését a színvonalas zene iránt. A zenei élményközvetítést élethelyzethez kapcsolva tervezzük meg. Az óvodapedagógusok többször énekelnek népdalokat, egyházi énekeket, de megjelenik a zenei repertoárjukban a rokon- és más népek dalai, a magyar komponált műzene, altatódalok és a klasszikus műzene is.

16.3.3. A tevékenység differenciált szervezeti formáinak biztosítása

A zenei nevelés szervezeti formája is kötetlen és kötött jellegű. Munkaformái tovább differenciálódnak. Az ének-zenei képességfejlesztő játékokat kötetlen jelleggel is megszervezhetjük. A gyermekek zenei képességfejlesztésénél alkalmazhatjuk frontális, egyéni és mikrocsoportos (5-6 fő) munkaformát is.

A kötött jellegű szervezett énekes játékot lehetőleg az udvaron tartjuk meg, rossz idő esetén pedig a csoportszobában vagy a tornateremben a délelőtti időszakban. Az óvodapedagógus gazdag, igényes módszertani kultúrájával igyekszik elérni, hogy az énekes játékok igazi katarzis élményt jelentsen a gyermekeknek.

A zenehallgatást különböző tevékenységekhez is tudjuk kapcsolni. Évente több koncerteket szervezünk a gyermekek számára.

16.3.4. A gyermekek nyelvi képességének fejlesztése mondókákkal, gyermekdalokkal és zenei készségfejlesztő játékokkal

A gyermekek lassabban énekelnek, mint ahogyan beszélnek. A lelassított mondókák, énekek ismételtetése segíti a helyes artikulációt, a szavak szép, pontos kiejtését. A mondókák, énekek szövegének hangleadása, hangsúlya, ritmusa, hangerejének utánzása megérinti a nyelv kifejezőerejét, szépségét. Az éneklési készség fejlesztését szolgáló hangutánzó szavak éneklése segíti a magán- és mássalhangzók pontos képzését, kiejtését. A sokféle énekes játék alkalmat ad a szókincs bővítésére.

16.3.5. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

- ❖ A gyermekek élvezettel játszanak énekes játékokat.
- ❖ A gyermekek gátlások nélkül tudnak egyedül énekelni.
- ❖ Élvezettel tudnak zenét hallgatni.
- ❖ Megkülönböztetik az elemi zenei fogalmakat.
- ❖ Tudnak ritmust, mozgást, dallamot rögtönözni.
- ❖ Érzik az egyenletes löktetést és a dalok ritmusát. Ismerik a motívum hosszát.
- ❖ Szeretnek dudorászni, énekelgetni játék közben.
- ❖ Ismerik és betartják a zenei tevékenységek szokás-szabályrendszerét.
- ❖ A hangszereket rendeltetésszerűen használják.
- ❖ Az énekekhez, mondókákhoz tartozó mozgást esztétikusan, egyszerre végrehajtják.
- ❖ Képesek egymáshoz alkalmazkodni, társaikat elfogadni a játékokban.
- ❖ Ismernek és énekelnek evangélikus, egyházi gyermekdalokat.
- ❖ A gyermekek élvezni tudják az egyházzent, tudnak gyönyörködni az orgonazenében.

16. 4. RAJZOLÁS, FESTÉS, MINTÁZÁS, KÉZI MUNKA

A tevékenység célja: a gyermekek élmény- és fantáziavilágának képi, szabad önkifejezése; a gyermekek tér-forma-szín képzetének gazdagítása, esztétikai érzékenységük, szép iránti nyitottságuk, igényességük alakítása.

Az óvodapedagógus feladatai:

- ❖ A gyermeki alkotó-alakító tevékenység feltételeinek megteremtése
- ❖ A 3-6-7 éves korban tervezhető alkotó, alakító tevékenységek tartalmának, minőségének differenciált fejlesztése
- ❖ A tevékenység differenciált szervezeti formáinak biztosítása

16.4.1. A gyermeki alkotó-alakító tevékenység feltételeinek megteremtése

Az alkotó tevékenységhez méretben, minőségben megfelelő, változatos eszközök szükségesek. Az eszközök kiválasztásában a praktikum, a célszerűség és az esztétikum szem előtt tartására szükséges törekedni. A különböző méretű anyagok elhelyezéséhez tároló helyekre van szükség.

A munkasztalet úgy alakítjuk ki, hogy max. 6-8 gyermek egyszerre kényelmesen elférjen, és közel legyenek a tároló helyek. Ebben a térben helyezhetjük el a gyermekek mini galériáját, ahova életkoruktól függően segítségével vagy önállóan tehetik ki alkotásaikat. Ezt követően a szülők és a többi gyermek részére a folyosógalériába helyezzük ki alkotásaikat. Valamint törekszünk a gyermeki alkotások közösségi rendezvényeken való bemutatására és a tehetségek bátorítására.

Az alkotó tevékenységhez olyan légkör szükséges, amelyben a gyermekek szívesen bekapcsolódnak a munkába, s az elrontott, sikertelen lépéseiket minden lelki feszültség nélkül javítják, vagy előlről kezdik. A tevékenységhez elegendő időt biztosítunk. A gyermekek addig alkothatnak, ameddig kedvük tartja. Az eszközök biztonságos kezelését egyenként tanítjuk meg a gyermekeknek.

A különböző technikákhoz és a kézi munka egyéb fajtáihoz, a műalkotással való ismerkedéshez végiggondoljuk a feltételeket, s megteremtjük a mindennapi szabad játékban is. A gyermekek a festéshez köpenyt, kötényt használhatnak, hogy óvják a tiszta ruhájukat.

16.4.2. A 3-6-7 éves korban tervezhető alkotó-alakító tevékenységek tartalmának, minőségének differenciált fejlesztése

A rajzolás, festés, mintázás, építés, képalakítás, a kézi munka, mint az ábrázolás különböző fajtái, továbbá a műalkotásokkal, a népművészeti elemekkel, szokásokkal, hagyományokkal, nemzeti szimbólumokkal, nemzeti szimbólumokkal, az esztétikus tárgyi környezettel való ismerkedés fontos része a gyermeki személyiség fejlesztésének.

Az óvodapedagógus az óvodába kerülő gyermekeknek lehetővé teszi, hogy játszva ismerkedhessenek az anyagokkal, eszközökkel és a technikai kivitelezés módjaival. A pedagógusok a gyermekeknél megjelenő szándékos képalakító tevékenységet élményeikhez kapcsolható témajavaslatokkal segíti.

A gyermekek rajzában megjelenik az emberábrázolás, a környezet, a tárgyak, a cselekvések saját elképzelés alapján történő megjelenítése. A képalakító alkotás során a gyermekek többször alkotnak közös kompozíciót is.

16.4.3. A tevékenység differenciált szervezeti formáinak biztosítása

Az óvodapedagógus egy héten egyszer tudatosan irányított mikrocsoportos, kötetlen formájú tevékenységet szervez. Az általa előkészített eszközök motiválják a gyermekeket az alkotó-alakító tevékenységre. Az egyéni segítségnyújtás érdekében egyszerre csak 6-8 gyermek vesz részt a tevékenységben. A tevékenység több napon át is folyhat. Az óvodapedagógus megteremti annak lehetőségét, hogy minden gyermek ilyen formában megalkothassa az ajánlott eszközfeltételekkel képi-plasztikai elképzelését.

16.4.4. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végén

- ❖ Képalakításban egyéni módon jelenítik meg élményeiket, elképzeléseiket.
- ❖ A gyermekek alkotására jellemző a részletező formagazdagság, a színek variálása. Színhasználatukban érvényesítik kedvenc színeiket.
- ❖ Örülnek az egyéni és a közös kompozícióiknak.
- ❖ Plasztikai munkáik egyéniek, részletezőek.
- ❖ Téralakításban, építésben közösen vesznek részt.
- ❖ Rácsodálkoznak a szép látványra, tudnak gyönyörködni benne.
- ❖ Megfogalmazzák értékítéletüket, beszélgetni tudnak az alkotásokról.
- ❖ Önállóan és csoportosan is készítenek játékokat, ajándékokat, kellékeket. Bibliai történeteket is megjelenítenek.
- ❖ Ismerik a rajzolás, festés, az ollóhasználat, az emberábrázolás kétdimenziós megjelenítését, a mintázás, kézimunka eszközeit, technikáit, használatát, gondozását.
- ❖ A kialakított szokás-szabályrendszernek megfelelően tevékenykednek.

16. 5. MOZGÁS

- ❖ A 3-6-7 éves korban tervezhető mozgásfejlesztő játékok összeállítása
- ❖ A különböző szervezeti formák megteremtése a gyermekek mozgásszükségletének differenciált kielégítése érdekében

16.5.1. A 3-6-7 éves korban tervezhető mozgásfejlesztő játékok összeállítása

16.5.2. A különböző szervezeti formák megteremtése a gyermekek mozgásszükségletének differenciált kielégítése érdekében

Az irányított mozgásos játékokat mindhárom korosztálynak heti egy alkalommal szervezzük meg különböző időkerettel. A heti egy alkalommal szervezett mozgásos tevékenység felépítése: 1. ráhangolódó futójáték; 2. főgyakorlatra rávezető, az életkori sajátosságoknak megfelelő bemelegítő gyakorlatok; 3. játékba ágyazott főgyakorlat; 4. játék.

16.5.3. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

- ❖ A gyermekek szeretnek mozogni, kitartóak a mozgásos játékokban.
- ❖ Betartják a szabályokat a különböző versenyjátékok játszásakor.
- ❖ Ismerik az irányokat, tudnak a térben tájékozódni.
- ❖ Tudnak ütemtartással járni, gimnasztikai gyakorlatokat esztétikusan végezni.
- ❖ Szeretnek futni, képesek 50-100 métert kocogni.
- ❖ Kialakul a megfelelő egyensúlyi állapot és a helyes testtartás.
- ❖ Tudnak labdát pattogatni és vezetni helyben és járás közben.
- ❖ Célba dobhatnak egykezes felsődobással.
- ❖ Az ugrásokat talajéréskor fékezni tudják.
- ❖ Ismerik a mozgáshoz használt eszközök helyes fogásait.
- ❖ Betartják a mozgásos tevékenység szokás-szabályrendszerét.
- ❖ Segítenek a tornaszerek előkészítésében, elrakásában.
- ❖ Képesek az együttműködésre.

16.6.2. A tevékenység differenciált szervezeti formáinak megteremtése

A gyermekek fejlesztése a közvetlen tapasztalat- és élményszerző séták, tevékenységek, munkák, programok, projektek alkalmával frontális vagy mikrocsoportos formában is történhet. Egy-egy alkalommal erdei óvodai program megszervezésére is sor kerülhet.

16.6.3. A gyermekek kommunikációs készségének fejlesztése a közvetlen tapasztalat- és ismeretszerzés során

A tapasztalatszerzés lehetőséget ad a gyermek-óvodapedagógus személyes beszélgetéseire is. Az óvodapedagógus minden gyermekre odafigyel és a kérdésére igyekszik válaszolni. A természetben lévő tapasztalatszerzés kiválóan segíti a gyermekek szókincsének, nyelvi kifejezőkészségének fejlesztését. A valós élethelyzetek természetes módon teszik lehetővé, hogy a gyermekek alkalmazzák a helyes köszönést, bemutatkozást, megszólítást, véleménynyilvánítást, a szándékuk kifejezését, mint a kérés, tudakozódás, üzenetközvetítés. A gyermekek között erősödik a tapasztalatok közzététele, a látottak folyamatos elbeszélése. Az óvodapedagógus lehetővé teszi, hogy a gyermekek értelmesen, összefüggően fejezzék ki gondolataikat, érzelmeiket, kívánságaikat, észrevételeiket.

16.6.4. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

- ❖ Tudják lakcímüket, szüleik pontos nevét, foglalkozását.
- ❖ Tudják óvodájuk nevét.
- ❖ Rácsodálkoznak, érzékelik, látják, felfedezik Isten teremtő munkáját. Különbséget tudnak tenni az évszakok között, gyönyörködni tudnak szépségében. Felismerik a napszakokat.
- ❖ Ismerik a háziállatokat, vadállatokat, madarakat, bogarakat. Ismerik környezetük növényeit és azok gondozását.
- ❖ Magukévá teszik a szelektív hulladékgyűjtés szabályait.
- ❖ Igényesek környezetük tisztaságára.
- ❖ Tisztelik, megbecsülik a természet kincseit és vigyáznak rá.
- ❖ A gyermekek ismerik a környezetükben lévő intézményeket, szolgáltatókat, üzleteket, esztétikai alkotásokat.
- ❖ Gyakorlottak az elemi közlekedési szabályok betartásában. Ismerik a közlekedési eszközöket.
- ❖ A tárgyakat meg tudják számlálni legalább 10-ig, össze tudják hasonlítani mennyiség, nagyság, forma, szín szerint.
- ❖ Megkülönböztetik a jobbra – balra irányokat, értik a helyeket kifejező névutókat (pl. alá, fölé, közé, stb.).
- ❖ Kialakult a beszédhelyzethez és az anyanyelvi szabályokhoz illeszkedő, jól érthető beszédük. Ismerik a viselkedés alapvető szabályait.
- ❖ Ismerik az evangélikus templomot, az ottani megfelelő viselkedési szokásokat, az evangélikus köszönést.
- ❖ Kialakulóban vannak azok a magatartási formáik, szokásaik, amelyek a természeti és a társadalmi környezet megbecsüléséhez, megóvásához szükségesek.

16.7.3. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

- ❖ A gyermekek szívesen ismételik a keresztény verseket, mondókákat. Várják, igénylik a bibliai történetek hallgatását, előadását.
- ❖ Szívesen nézegetik a képes Bibliákat.
- ❖ Szívesen elbábozzák a bibliai történeteket.
- ❖ Képesse válnak a mesék és a bibliai történetek közötti megkülönböztetésre.
- ❖ Figyelmesen végig tudják hallgatni a hittanoktató, a lelkész és az óvodapedagógusok elbeszéléseit.
- ❖ Bővül szókincsük, ismereteik gazdagodnak.
- ❖ 10-15 bibliai történetet ismernek.
- ❖ Szívesen énekelnek evangélikus, keresztény énekeket.
- ❖ Az asztali és más alkalmakhoz köthető imádságokat ismernek.
- ❖ Önállóan is megpróbálkoznak imádkozni.
- ❖ Bátran beszélgetnek erkölcsi kérdésekről

16. 8. NÉMET NEMZETISÉGI NEVELÉS

A nemzetiségi óvodai nevelés az óvodás korú gyermekek életkori sajátosságainak és egyéni fejlettségének megfelelően a nemzetiség nyelvének és kultúrájának megismerését és elsajátítását, a kulturális hagyományok átörökítését és fejlesztését szolgálja.

Az óvodapedagógus feladatai:

- ❖ biztosítson nyelvi környezetet a gyermekek számára
- ❖ kapcsolatot tartson fenn, az iskolával, a helyi nemzetiségi önkormányzattal, ápolja és fejlessze a nemzetiségi életmódhoz, kultúrához kötődő hagyományokat és szokásokat
- ❖ a helyi kulturális programokon aktívan vegyen részt
- ❖ készítse fel a gyermeket a nemzetiségi nyelv iskolai tanulására
- ❖ törekedjen arra, hogy segítse a gyermekek nemzetiségi identitástudatának kialakulását, fejlesztését
- ❖ biztosítja, hogy a gyermekek érzelmi biztonságának megteremtése mellett – figyelembe véve a gyermekek egyéni fejlettségét, nyelvismeretét – minél teljesebbé váljon a nemzetiség nyelvén folyó kommunikáció, valamint biztosítsa a rendszeresen visszatérő kommunikációs helyzetekkel az utánpótláson alapuló nyelvelsajátítást
- ❖ a nemzetiségi kultúrkincsből és az anyanemzet kultúrájából (irodalom, zene, népi játék) tudatosan felépített tematika segítségével, változatos módon szervezze meg a nyelvelsajátítást.
- ❖ a kialakult nyelvi szituációk függvényében a természetes nyelvtanulási eljárásnak megfelelően rugalmasan alakítsa csoportjának heti és napirendjét

16.8.1. A nemzetiségi óvodai nevelés megszervezése

A nemzetiségi óvodai nevelés a gyermek óvodába lépésétől az iskola megkezdéséig tart.

A nemzetiségi óvodai nevelésben részt vevő óvodapedagógusnak beszélnie kell a nemzetiség nyelvét, ismernie kell a nemzetiség szellemi és tárgyi kultúráját, hagyományait, szokásait. Fontos feladatunk a kultúrkincs továbbörökítése.

A nemzetiségi nevelést megvalósító csoportban jellemzően a nemzetiség nyelvén szervezzük a gyermekek óvodai életét. Törekszünk arra, hogy a gyermekek gondozásában résztvevő felnőttek is ismerjék és használják a nemzetiség nyelvét (tájnyelvét).

A nemzetiségi csoport nevelőmunkáját kiegészíti a családdal (szülőkkel, nagyszülőkkel stb.), a nemzetiségi intézményekkel, szervezetekkel való együttműködés, különösen a gyermekek nyelvi kultúrájának fejlesztése, a hagyományápolás és a nemzetiségi identitástudat megalapozása terén.

A nemzetiségi csoport rendelkezik a nemzetiségi kultúra és nyelv ápolását segítő eszközökkel.

A csoport környezet tükrözzé a nemzetiség kultúráját, életmódját, szokásait, hagyományait és tárgyi emlékeit.

16.8.2. A nemzetiségi óvodai nevelés formái

A nemzetiségi csoport a tevékenységi formákat az óvodai nevelés országos alapprogramja, valamint a Nemzetiségi óvodai nevelés alapelvei szerint alakítja ki. A tartalmakhoz felhasználja a nemzetiségi nyelvi, irodalmi, zenei, szellemi és tárgyi kultúra értékeit. Az óvodai nevelés kiterjed a nemzetiségi hagyományok, szokások továbbörökítésére és a nemzetiségi identitás megalapozására és fejlesztésére.

Intézményünk nemzetiségi nevelést folytató kétnyelvű óvodává válik a nemzetiségi csoportok beindításával. A nemzetiségi csoportok a magyar és német nyelv fejlesztését egyaránt szolgálják. E csoportok tevékenységi formáiban a két nyelv használata érvényesül. A két nyelv használatának arányát az óvodai élet kezdetén a gyermekcsoport nyelvismerete határozza meg.

16.8.3. A program tevékenységkerete

Hagyományörzés, népszokások: Ápoljuk és fejlesztjük a nemzetiségi kultúrához kötődő hagyományokat és szokásokat, ezzel elősegítve a nemzetiségi identitástudat kialakulását és fejlesztését. Az ünnepeket, jeles és kiemelt napokat, tartalomtól függően mindkét nyelven megszervezzük. Lehetőség szerint részt veszünk a gyülekezet, a nemzetiségi önkormányzat és a település által rendezett eseményeken.

16.8.4. A program tevékenységformái

Verselés, mesélés: A nemzetiségi csoportokban nemzetiségi nyelven is folyik a tevékenységi terület megvalósítása. Célunk az anyanyelvi kultúra, a szóbeli szövegértés és szövegalkotás fejlesztése, tudatosan, tervszerűen kiválasztott versek, mesék, irodalmi művek segítségével. Az irodalmi kultúra, az erkölcsi, esztétikai érzék kialakítása a bábozás, dramatizálás eszközeinek segítségével is megvalósul.

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc: A nemzetiségi csoportokban nemzetiségi nyelven is folyik a tevékenységi terület megvalósítása. A nemzetiség kultúrájából merített forrásból; ének-, zene- és dalanyagból válogatott művek segítségével zajlik az ismeretszerzés. A gyermektáncokat, énekes játékokat a nemzetiség nyelvén és hagyományai szerint, lehetőség szerint autentikus módon, vagy tájnyelven is megismerhetik a gyermekek.

Rajzolás, festés, mintázás, kézi munka: A nemzetiségi csoportokban nemzetiségi nyelven is folyik a tevékenységi terület megvalósítása.

Mozgás: A nemzetiségi csoportokban nemzetiségi nyelven is folyik a tevékenységi terület megvalósítása.

Külső világ tevékeny megismerése: A nemzetiségi csoportokban nemzetiségi nyelven is folyik a tevékenységi terület megvalósítása.

16.8.5. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére (A családi nevelés és az óvodai nevelési folyamat eredményeként)

- ❖ A gyermekben alakuljon ki pozitív érzelmi viszony a nemzetiség kultúrája és nyelve iránt.
- ❖ Életkorának és egyéni képességeinek megfelelően rendelkezzen olyan szókincssel, amely lehetővé teszi, hogy a megszerzett ismereteket tudja a nemzetiség nyelvén közvetíteni.
- ❖ Ismerjen a nemzetiség az anyanemzet (anyaország) kultúrájából merített dalokat, meséket, verseket, mondókákat és játékokat (esetenként tájnyelven is).
- ❖ Ismerkedjék meg a helyi nemzetiségi szokások, hagyományok és tárgyi kultúra értékeivel, tanulja meg azok tiszteletét és megbecsülését.

17. MUNKAJELLEGŰ TEVÉKENYSÉGEK

A tevékenység célja: a szolgáló élet alapjainak lerakása. „Embernél a munka, Istennél az áldás.” Ez a közmondás azt tanítja nekünk, hogy az ember értékeket létrehozó lény. A gyermeki munka megszerettetésén keresztül olyan készségek, tulajdonságok kialakítása a célunk, melyek pozitívan befolyásolják a gyermekek közösségi kapcsolatát, kötelességteljesítését. Fontosnak tartjuk a gyermekek együttműködésének, szervező képességének fejlesztését.

Az óvodapedagógus feladata:

- ❖ A különböző típusú munkajellegű tevékenységek tervezése, s azok feltételének biztosítása
- ❖ A munkaeszközök használatának megtanítása

17.1. A KÜLÖNBÖZŐ TÍPUSÚ MUNKAJELLEGŰ TEVÉKENYSÉGEK TERVEZÉSE, S AZOK FELTÉTELÉNEK BIZTOSÍTÁSA

Az óvodások munkajellegű tevékenysége a játékból bontakozik ki, elsősorban önmagukért, majd a közösségért végzik. Kezdetben az óvodapedagógus segítségével, később teljesen önállóan, öntevékenyen. Az óvodapedagógus mindegyik munkafajtánál mintát ad az eszközök, fogások, s azok sorrendiségének megismeréséhez. Úgy segít a gyermekeknek, hogy minél többször át tudják élni a munka örömét, a célért vállalt erőfeszítés szépségét, nehézségét. Az óvodapedagógus értékelése legyen buzdító, megerősítő, hogy a gyermekekben pozitív viszony alakuljon ki a rendszeres munkavégzéshez.

Munka jellegű területek: önkiszolgáló munka, naposi teendők, alkalom szerű munkák, környezet rendjének megóvása, „megőrzése”, növények gondozása, komposztálás stb.

17.2. A MUNKAESZKÖZÖK HASZNÁLATÁNAK MEGTANÍTÁSA

Megismertetjük a gyermekekkel minden munkajellegű tevékenység bevezetésekor, hogy az eszközökkel hogyan kell bánni. Segítünk abban, hogy a munkaeszközök használatát a gyermekek megtanulhassák. Ezt nagymértékben segíthetjük azzal, ha minden munkajellegű tevékenységnek kialakítjuk a szokásrendjét.

17.3. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE

- ❖ A gyermekek szeretnek önállóan és közösen dolgozni.
- ❖ Örülnek, ha a kötelességüket teljesítik.
- ❖ Önállóan, igényesen végzik a naposi munkát.
- ❖ Szívesen vállalkoznak egyéni megbízatások elvégzésére.
- ❖ Szívesen közreműködnek a növények gondozásában.
- ❖ Az eszközöket rendeltetésszerűen használják.
- ❖ A kialakított szabályokat betartják.
- ❖ Értékrendjükben megalapozódik a munka iránti tisztelet, fontosságának és hasznosságának értelme.
- ❖ Szívesen vesznek részt a teremtés heti, a Földnap, fenttarthatóság heti alkalmakon.

18. ÓVODÁNK KAPCSOLATRENDSZERE

18. 1. A SZÜLŐ, A GYERMEK ÉS A PEDAGÓGUS EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK FORMÁI

Az óvoda a családdal együtt segíti a gyermekek fejlődését. A szülő tud legtöbbet gyermekéről, ő ismeri legjobban gyermeke igényeit, szükségleteit, viszont az óvodapedagógusnak van olyan szaktudása és olyan korosztályi tapasztalata, amely alapján hathatós segítséget tud nyújtani a gyermekek fejlesztéséhez. Korrekt, partneri együttműködésük elengedhetetlen a gyermekek harmonikus fejlesztése érdekében.

Körültekintően szervezzük meg az együttműködés formáit, amely az információk áramoltatását, a szemléletformálást, az óvoda tartalmi munkájának szakszerű megismertetését, a gyermekek egyéni fejlődésének jellemzőit hivatott közvetíteni. A szülők, nagyszülők segítik az óvoda érzelmi, szociális, erkölcsi nevelését, hogy az óvoda választott értékeit minél magasabb szinten tudja teljesíteni.

A kapcsolattartás formái:

- ❖ az óvodapedagógus döntése alapján családlátogatás
- ❖ anyás beszoktatás (kiválóan alkalmas arra, hogy a szülő megismerje az óvodai életet)
- ❖ a napi kapcsolattartás (fontos, hogy a szülő tájékozott legyen a gyermekével történt napi lényeges eseményekről)
- ❖ szülői értekezletek
- ❖ szülői szervezeti értekezletek
- ❖ egyéni beszélgetések a gyermekek fejlődéséről
- ❖ a szülőkkel együtt szervezett rendezvények, ünnepek, istentiszteletek, gyülekezeti alkalmak, kirándulások, kerti mulatságok (mind azt szolgálják, hogy a közös nevelési eredményeket, hiányosságokat érzékeltetni lehessen)
- ❖ az egyházi ünnepeken, a családi istentiszteleteken való közös részvétel

18. 2. AZ ÓVODA ÉS A FENNTARTÓ, VALAMINT INTÉZMÉNYEI

Intézményi működésünk alappillérenek tekintjük a korrekt és folyamatos kapcsolattartást:

- ❖ Magyarországi Evangélikus Egyházzal, mint fenntartónkkal,
- ❖ helyi lelkésszel, presbitériummal és gyülekezettel,
- ❖ evangélikus óvodákkal,
- ❖ Evangélikus Pedagógiai Intézettel és Nevelési és Oktatási Osztállyal.

18. 3. AZ ÓVODA ÉS AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA

A gyermek életében az egyik legjelentősebb változás, amely felszínre hozza lelki teherbíró-képességét, az óvodából az iskolába való átmenet. Tartalmas kapcsolatot igyekszünk kialakítani a Mátyás Király Általános Iskolával és a Krammer Teréz Zeneiskolával, hogy a gyermekek zavartalan iskolakezdését elősegítsük. A kölcsönös érdeklődés hozzájárul egymás nevelési céljainak, elképzeléseinek megismeréséhez, megértéséhez.

A kapcsolattartás formái: a volt nagycsoportos óvónők ellátogatnak az első osztályokba abból a célból, hogy megismerjék az iskola oktatási módszereit. Mi is meghívjuk a tanítókat az iskolába menő nagycsoportosainkhoz. Ezen a találkozáson lehetőség nyílik arra, hogy teljesebb képet kaphassanak a tanítónők az óvoda mindennapi életéről, nevelő-fejlesztő munkájáról. A kölcsönös érdeklődés, tisztelet és a gyermek megismerése alapján hangoljuk össze nevelési törekvéseinket. A nagycsoportos óvodások tavasszal ellátogathatnak nyílt napra az általános iskolába, hogy színes, vonzó tapasztalatok megszerzésével érzelmileg közelebb kerülhessenek az iskolai élethez. A tanévzáró istentiszteletre, az iskolába menők megáldására meghívjuk a helyi általános iskola igazgatóját és a leendő elsős tanítókat.

18. 4. AZ ÓVODA ÉS A ZENEISKOLA

Lehetőséget biztosítunk, hogy az óvodánkban tartandó koncerteken a zeneiskola növendékei, tanárai bemutassák zenei tudásukat gyermekeink számára. Óvodásaink így megismerkedhetnek a különböző hangszerekkel.

A kapcsolattartás formái: kapcsolatfelvétel, látogatások, megbeszélések, egymás rendezvényein való részvétel, koncertek.

18. 5. AZ ÓVODA ÉS A KÖZMŰVELŐDÉSI INTÉZMÉNYEK

Kapcsolatot tartunk a környezetünkben működő közművelődési intézményekkel: könyvtárral, művelődési házzal, magán gyűjteménnyel, a községben működő nemzetiségi csoportokkal. Az intézmények kínálatából úgy válogatunk, hogy az segítse a nevelési feladatok sokoldalú, színes megoldását.

A kapcsolattartás formái: látogatás, tájékozódás, megbeszélések, értekezletek.

18. 6. AZ ÓVODA EGYÉB KAPCSOLATAI

Tartalmi kapcsolatot alakítunk ki:

- ❖ a nagytarcsai Szivárvány Evangélikus-Keresztény Óvoda
- ❖ a Csömöri Nefelejcs Művészeti Óvodával
- ❖ a Csömöri Hársfa Önkormányzati Bölcsődével
- ❖ a helyi önkormányzattal
- ❖ a Magyarországi Evangélikus Egyházzal, mint fenntartónkkal
- ❖ a helyi lelkésszel, hitoktatóval és a gyülekezettel
- ❖ az evangélikus óvodákkal
- ❖ az Evangélikus Pedagógiai Intézettel és Nevelési és Oktatási Osztállyal
- ❖ a nemzetiségi önkormányzatokkal
- ❖ a szakvizsgás képzéseket és konferenciákat szervező főiskolákkal, pedagógiai szakmai szolgáltató cégekkel, intézményekkel
- ❖ a Gödöllői Pedagógiai Szakszolgálattal
- ❖ az egészségügyi szakszolgálattal (védőnő, gyermekorvos, fogorvos)
- ❖ a gyermek- és ifjúságvédelmi intézményekkel (SZAK)
- ❖ a Kárpát-medence magyar nyelvű magyar óvodáival kapcsolatépítésre törekszik, és – lehetőségei szerint– szakmai kapcsolatot tart fenn

19. A PROGRAM ERŐFORRÁSA

19. 1. SZEMÉLYI FELTÉTELEK

A nevelő, fejlesztő munkát az óvodapedagógus végzi. Személye minta a nevelésben. Értékfelfogása erősen hat a gyermekekre. Éppen ezért nem mindegy, hogy milyen értékeket közvetít, s azokat milyen tudatosan képviseli. Előfordulnak értékellentétek a szülők és az óvoda között, ebben az esetben az óvodapedagógus felvállalja a tapintatos meggyőzést a gyermekek érdekeit védve. Az óvodánk programját megvalósító óvodapedagógus közvetíti a keresztény és környezettudatos értékeket.

Az óvodapedagógus képes énekével, mesemondásával, bábozásával, alkotásaival esztétikai élményhez juttatni a gyermekeket. Fejlesztéshez egyéni módszereket alkalmaz, illetve egyéni fejlesztési programokat úgy, hogy a gyermek pozitív énképe és önbizalma kialakulhasson.

Az óvodapedagógusnak igénye van az önművelésre, a körülményekhez képest lehetőséget teremt maga szakmai tájékozottságának, szaktudásának fejlesztéséhez. Személyiségvonásaiban megjelenik a humanizmus, a pedagógiai optimizmus, a keresztény lelkiület, tetteiben pedig érezhető a hitelesség, a tapintat, az empátia. Az evangélikus óvodánkban dolgozó óvodapedagógus hitelesen közvetíti a keresztény értékeket. Életével, példamutatásával mintát mutat a gyermeknek.

Egy gyermekcsoport életét lehetőség szerint két óvodapedagógus irányítja. A párok együtt terveznek, összehangoltan, feladatokat megosztva dolgoznak. Képesek pedagógiai elveiket, nevelési gyakorlatukat egyeztetni (Ehhez szükséges két óra átfedési időt biztosítunk.). Az óvodapedagógusok gondoskodnak a közös tervek elkészítéséről, a gyermekek képességeinek felméréséről, az egyéni fejlesztések biztosításáról, az eredmények rögzítéséről.

Az óvodapedagógusok bevonják a pedagógiai asszisztenseket, dajkákat is az erkölcsi és szociális képességek fejlesztésébe és az egészséges életmód szokásainak megtervezésébe, elemzésébe, értékelésébe, a környezettudatosságra és fenntarthatóságra nevelésbe. A dajkák teljes partnereink az óvoda szépítésében, higiéniájának megteremtésében.

A lelkész, a hitoktató segíti az óvodapedagógusokat a gyermekek keresztény életre való nevelésében. A Bibliaismeret-hittant, az áhítatot ők tartják az óvodánkban.

Szakmai csoportokat, munkaközösségeket alakítunk ki egy-egy szakmai feladat elvégzéséhez, a szakmai munka méréséhez, elemzéséhez, értékeléséhez, valamint a szervezet társas, szakmai kapcsolatának karbantartására. A közösség tagjaként valamennyien felelősséget vállalunk a közösen kitűzött célok és feladatok megvalósításáért. A szakmai munkában, munkatársi kapcsolatban döntéshozatal előtt őszinte, nyílt véleménnyel segítjük a gyermekek érdekét legjobban szolgáló megoldás kialakítását.

„A sajátos nevelési igényű gyermek fejlesztése speciálisan képzett szakember közreműködését igényli.”⁷ Ennek érdekében az óvodánkban fejlesztő pedagógusokat foglalkoztatunk.

A nemzetiséghez tartozó gyermekeket is nevelünk az óvodánkban, ezért az ebben a csoportban dolgozó óvodapedagógus feladata, hogy megvalósítsa a nemzetiségi óvodai nevelés célkitűzéseit.

Az óvodában folyó munkát az igazgató koordinálja. Irányítja a pedagógiai, a tanügy-igazgatási, a munkáltatói, a műszaki, a közéleti, a minőségirányítási, a menedzselési feladatokat. Az igazgató pontosan, a lehetőségek optimális felhasználásával biztosítja a jól megszervezett munkát, a fejlesztéshez szükséges feltételeket, a szakemberek felelősségteljes, önálló feladatvégzését. Az igazgató-helyettes a vezető közvetlen munkatársa, aki egyes irányítási, adminisztrációs feladatokat önállóan lát el. Az igazgató hiányzása esetén helyettesíti őt.

Az óvodatitkár segíti az igazgatót az adminisztrációs munkában, illetve a szervezési feladatok ellátásában minden területen.

A gazdasági feladatok ellátását a gazdasági vezető végzi.

A tálaló konyha folyamatos működését egy fő konyhai dolgozó koordinálja. Óvodánk tisztaságáért a dajkák felelnek.

Az esztétikus, gondozott udvar biztosításához nélkülözhetetlen a kertész-karbantartó személye.

19. 2. TÁRGYI FELTÉTELEK

Az intézményünk rendelkezik a pedagógiai programunk megvalósításához szükséges tárgyi feltételekkel. Az óvodánk épülete, berendezése udvara oly módon van kialakítva, hogy az szolgálja a gyermekek biztonságát, kényelmét, biztosítja egészséges fejlődésüket, valamint a gyermekek maximális mozgás- és játékigényüket kielégíti, és a gyermeknek harmónikus környezetet biztosít. Az óvodásaink által használt tárgyi felszereléseket számukra hozzáférhető módon és a biztonságukra figyelemmel helyeztük el.⁸

A 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet 161.§ 2-3. pontja értelmében, a nevelési-oktatási intézmények számára előírt kötelező felszerelésére vonatkozó szabályokban megfogalmazottak szerint intézményünk rendelkezik az alapító okiratunkban és a pedagógiai programunkban meghatározott tevékenységhez szükséges kötelező (minimális) helyiségekkel és eszközökkel, melyet e rendelet 2. melléklete is tartalmaz.

Az óvodánk 5 csoportos intézmény, mely az 1970-es években épült felújított épületben működik. A főépületben négy csoport működik, két-két csoportnak közös öltözője és közös mosdója van. Az épülthez hozzákapcsolt konténer részben egy csoport működik, külön öltözővel és mosdóval. A gyermekek számára külön tornaterem és fejlesztő szoba áll rendelkezésre. A játszóudvar árnyas, nagy része füvesített, modern játékokkal felszerelt terület. Minden csoportnak saját udvarrésze van.

⁷ 363/2012.(XII.17.) Korm. rend. ONOAP <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor>
2024.03.15.

⁸ u.o.

- ❖ a problémákat, a hátrányos helyzet okozta tüneteket, az okokat felismerni, és ha szükséges, ehhez szakember segítségét kérni
- ❖ a felzárkóztatást megszervezni
- ❖ a tehetséggondozást megvalósítani, illetve elősegíteni
- ❖ az egészségügyi szűrővizsgálatok lebonyolításában részt venni, a szűrést szükség esetén soron kívül javasolni
- ❖ a rendszeres óvodai látogatást figyelemmel kísérrni, szükség esetén jelezni a hiányzást
- ❖ a családok szociális és anyagi helyzetének megfelelően a különböző támogatásokhoz való hozzájutási javaslattal élni
- ❖ minden rendelkezésre álló eszközzel segíteni a gyermek családban történő felnevelését
- ❖ a szülőkkel való együttműködő kapcsolat kialakítását megszervezni, a szülői szerep eredményesebb betöltését elősegíteni
- ❖ jó kapcsolatot kiépíteni a helyi társadalom gyermekvédelmi rendszerében érintett szerveivel, személyeivel
- ❖ a prevenció minden gyermekre történő kiterjesztését megvalósítani
- ❖ fokozott tolerancia, elfogadó magatartás a halmozottan hátrányos helyzetekkel, gyermekekkel, családokkal kapcsolatban.

20. 2. AZ ÓVODAI GYERMEKVÉDELMI FELELŐS MUNKÁJA

- ❖ a nevelési év elején megtervezi a gyermekvédelmi munkaprogramot az adott évre. A feladattervben konkrét tevékenységeket jelöl a felelősök meghatározásával együtt
- ❖ a nevelési év elején minden újonnan szerveződött csoport szülői értekezletén a csoportos óvodapedagógusok tájékoztatják a szülőket a gyermekvédelmi tevékenységről, fogadóórájáról, arról, hogy probléma esetén milyen, óvodán kívüli gyermekvédelmi feladatot ellátó intézményeket kereshetnek fel;
- ❖ közreműködik a helyi nevelési program gyermekvédelmi fejezetének kidolgozásában az igazgató szakembereként
- ❖ évente legalább egyszer egyeztet a jegyzővel vagy az illetékes önkormányzati előadóval és a gyermekjóléti szolgálattal a nyilvántartást illetően
- ❖ munkájáról évente egyszer beszámol a nevelőtestületi értekezleten, illetve egyéb esetekben az igazgató utasítására.
- ❖ folyamatosan kapcsolatot tart általában és konkrét esetekben a gyámhatósággal, a SZAK munkatársaival, a pártfogókkal, a nevelőszülői felügyelőkkel, a rendőrséggel, valamint a családokkal foglalkozó szakemberekkel és segítőkkel
- ❖ rendszeresen figyeli a gyermekvédelemmel kapcsolatos jogszabályok változását, a helyi önkormányzat kapcsolódó rendeleteit, és ezt az igazgató és kollégái tudomására hozza
- ❖ fontos feladata, hogy segítse és szorgalmazza a veszélyeztetettség, illetve a hátrányos helyzet kritériumainak intézményi szintű megállapítását
- ❖ ha a gyermek veszélyeztetettségének megakadályozása érdekében tett óvodai intézkedési lehetőségek kimerültek, felveszi a kapcsolatot az illetékes szervekkel. Intézkedést kér azokról a szakemberektől, akik illetékesek a gyermek problémáinak megoldásában (gyermekjóléti szolgálat, gyámügyi előadó, védőnő, orvos, jegyző)

- ❖ az intézményben jól látható helyen kiteszi a gyermekvédelmi intézmények címét, telefonszámát
- ❖ összehangolja a gyermekvédelmi tevékenységet az óvodában dolgozók között
- ❖ nyilvántartja a veszélyeztetett és hátrányos helyzetű gyermekeket. Feljegyzi a nyilvántartásban a gyermekekkel, illetve a családdal kapcsolatos intézkedéseket és azok eredményeit. Ezt a feladatot a csoport óvónőivel együtt végzi.
- ❖ folyamatosan ellenőrzi a nyilvántartásba vétel, illetve a megszüntetés okait
- ❖ elősegíti az óvónők felderítő-tevékenységét. Továbbképzést tart a lehetséges eljárásokról, módszerekről, az egyes gyermekek érdekében teendő intézkedésekhez tanácsot ad.
- ❖ javaslatot tesz a különböző segélyezési formákra, segít a segélykérelmek, a környezettanulmány elkészítésében, ahol szükséges
- ❖ részt vesz a gyermekvédelmi munka intézményi ellenőrzésében, értékelésében és minőségbiztosításában – mint az igazgató szakembere.

20. 3. AZ IGAZGATÓ FELADATAI

Az igazgató felelőssége kiterjed az óvodai nevelőmunka egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtésén túl a gyermekbalesetek megelőzésére is. A védő-óvó intézkedések részletes feladatait az óvoda szervezeti és működési szabályzata tartalmazza. Fontos, hogy a gyermekeknek megtanítsuk a különböző veszélykerülő magatartási formákat, technikákat. Ebbe a szülőket is bevonjuk.

A rendszeres fogászati vizsgálatok biztosítása az óvodában szintén a gyermeki jogok érvényesülését szolgálja.

A gyermekekkel kapcsolatos adatok védelme is a gyermekvédelemhez tartozik. Biztosítjuk ezeknek az adatoknak a titkosságát, melynek betartása és betartatása vezetői feladat. Az óvodai dolgozókat hivatali titoktartás kötelezi.

20. 4. SPECIÁLIS GYERMEKVÉDELMI FELADATOK

- ❖ a gyermekvédelmi felelős készíti el az új nyilvántartó lapokat, illetve folyamatosan vezetik a már meglevőket
- ❖ rendszeres gyermekvédelmi támogatáshoz javaslattal élhetünk az önkormányzat gyámügyi osztálya felé.
- ❖ kapcsolatban vagyunk az iskola gyermekvédelmi felelősével. Konzultálunk a gyermekvédelmi esetekről, érdeklődünk volt óvodásaink hogylétéről, fejlődéséről a Gyermekjóléti Szolgálat által megszervezett esetmegbeszéléseken
- ❖ kapcsolatban állunk a Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálattal és a Gyámügyi Osztállyal. A családsegítő által szervezett esetmegbeszéléseken aktívan részt veszünk, konzultálunk az egyes esetekről.

20. 5. PEDAGÓGIAI FELADATOK

- ❖ a csoportos óvónők felméri a gyermekvédelem szempontjából nyilvántartandó eseteket – különös tekintettel az újonnan óvodába kerülő gyermekek körében, illetve azok körében, akik eddig nem a mi intézményünkbe jártak. A szerzett tapasztalatok alapján,

- illetve az óvodai évek alatt kialakuló új helyzet (válás, szülő deviáns magatartása...) alapján jeleznek a gyermekvédelmi felelősnek
- ❖ feltérképezzük a szociálisan hátrányos helyzetű gyermekeket, családokat az egyéni beszélgetések alapján;
  - ❖ az óvónők és az igazgató együttes megbeszélése, felmérése alapján döntjük el, hogy melyik nagycsoportosnak van szüksége a beiskolázás előtti nevelési tanácsadói vizsgálatra
  - ❖ figyelemmel kísérjük a család szerkezetében történt változásokat, a lelkileg sérült gyermekek krízisen való átsegítését, súlyosabb esetben pszichológussal, illetve a Gyermekjóléti Szolgálattal konzultálunk
  - ❖ családi napokat szervezünk, illetve a családdal közösen több rendezvényt tartunk, ahol az együttnevelés módszere is megvalósítható. Így a szülő mintát kap az óvodai nevelési módszerekről
  - ❖ az iskolaérettségről, a családok lakáskörülményeiről, a szociokulturális háttérrel statisztikai nyilvántartást készítünk abból a célból, hogy a hátteret megismerve csökkenthessük a veszélyeztetett gyermekek létszámát

21. A KIEMELT FIGYELMET IGÉNYLŐ GYERMEKEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE, FEJLŐDÉSÜK ELŐSEGÍTÉSE

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 4. § 13. pontja szerint kiemelt figyelmet igénylő gyermek az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, aki sajátos nevelési igényű, vagy beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzd, vagy kiemelten tehetséges, valamint a gyermekvédelmi törvény szerint hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű, továbbá aki tartós gyógykezelés alatt áll.

21. 1. KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ GYERMEK

21.1.1. Sajátos nevelési igényű gyermek

Intézményünk alapítóokirata szerint az óvodai nevelés mellett ellátandó tevékenységünk a sajátos nevelési igényű gyermekek integrált óvodai nevelése. A szakértői és rehabilitációs bizottság szakértői véleménye alapján a sajátos nevelési igényű gyermekek közül az alábbiakban felsoroltak integrált óvodai nevelését látjuk el:

- ❖ *érzékszervi fogyatékos* –ezen belül nagyothalló, egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozás zavarral) küzdő, valamint mozgásszervi, testi fogyatékos –ezen belül járóképes, vagy kevés segédeszközzel közlekedő mozgáskorlátozott, akadálymentesítést nem igénylő gyermekek ellátása
- ❖ *beszéd-fogyatékos* gyermekek ellátása.

A sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésének célja, hogy a gyermek saját képességrendszerében fejlődést mutasson. Az elvárások igazodjanak a gyermekek fejlődési üteméhez, fejlesztésük a számukra megfelelő területeken valósuljon meg, és a speciális óvodai nevelés-fejlesztés a gyermeket ne terhelje túl. A nevelés hatására a sérült kisgyermeknél is

Az óvodapedagógus feladatai:

- A nevelés-fejlesztés biztosítása a fogyatékoság típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező szakemberrel együttműködve történik.

A gyermek fogyatékoságának típusához igazodó szakember az együttműködés során:

- A sérült gyermeket elfogadó környezet megteremtése: A sajátos nevelési igényű gyermekek közösségbe történő beilleszkedését elősegíti a többi gyermekkel együtt történő integrált nevelés. A nevelőmunka során arra törekszünk, hogy elfogadó, az eredményeket értékelő környezetet alakítsunk ki. Külön figyelmet fordítunk arra, hogy a gyermek minden segítséget megkapjon hátrányainak leküzdéséhez. A gyermek iránti elvárásunkat fogyatékosságának jellege, súlyosságának mértéke alapján alakítjuk ki. Sikerkritériumnak a gyermekek beilleszkedése, fejlődése, az együtt haladás lehetősége tekinthető.

21.1.2. A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek

Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdőnek nevezzük azt a gyermeket, aki a szakértői bizottság szakvéleménye alapján az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolatai problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített, vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek. A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséget minden esetben a pedagógiai szakszolgálatok határozzák meg. Az általuk kiállított szakvélemény alapján kell meghatároznunk ezeknek a gyermekeknek a fejlesztését.

A fejlesztés menetét fejlesztési tervben rögzítjük, és a különböző szakemberekkel (logopédus, gyógypedagógus, pszichológus stb.) történő konzultációkat is itt jelöljük. A tanulási problémákkal küzdő gyermekeket két csoportba sorolhatjuk: tanulási nehézséggel küzdők (pl. lassú, motiválatlan, hosszabb betegség miatt lemaradó, családi, szociális, kulturális, nyelvi hátrányok...); tanulási zavarral küzdők (pl. diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia, figyelemzavar, súlyosabb beszédhiba). A magatartászavarok miatt problémás gyermekeket szintén két csoportba sorolhatjuk: visszahúzódozó (regresszív) és depresszív viselkedésű gyermekek (pl. félénk, csendes, visszahúzódozó); ellenséges (agresszív) és inkonzekvens viselkedésű gyermekek (pl. engedetlen, kötekedő, támadó, hiperaktív).

21.1.3. A kiemelten tehetséges gyermek

„A tehetség velünk született, adottságokra épülő, gyakorlás, céltudatos fejlesztés által kibontakoztatott képesség, amely az emberi tevékenység egy bizonyos vagy több területén az átlagosat messze túlhaladó teljesítményt hoz létre.”⁹ A kutatások szerint a népesség 2,3%-a sorolható a **tehetséges** kategóriába. A tehetség kibontakoztatása a tehetség felismerésével, azonosításával kezdődik. Fontos, hogy mind a pedagógus, mind a család felismerje azokat a mutatókat, amelyek halmozott előfordulása sejteti a tehetséget.

Geffert Éva és Herskovits Mária kutatási eredményeit alapul véve a következő kategóriák és azok jellemzői adhatnak szempontot a pedagógusok számára, ami alapján a tehetség felismerhető:

Az ismeretszerzésükre jellemző, hogy sokat tudnak, kritikusan, függetlenül gondolkodnak, jó megfigyelők, gyorsan megjegyzik a tényeket. Motivációjukra jellemző, hogy az őket érdeklő dolgokkal elmélyülten foglalkoznak, a mechanikus feladatok untatják őket, tökéletességre törekednek, önállóak, könnyen motiválhatók. Kreativitás jellemzi őket. Véleményüket mindig kimondják, sokszor szokatlan, de okos válaszokat adnak, többféle megoldási lehetőségeket találnak. Szociális viselkedésükre jellemző, hogy nem tartanak minden áron a többséggel, egyéniségeket, individualisták, kritikusak, tudnak felelősséget vállalni.

⁹ Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz (2003.) Szerk.: Falus Iván. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

21. 2. HÁTRÁNYOS ÉS HALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS GYERMEK

„Hátrányos helyzetű (HH) az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre (RGYK) jogosult gyermek, nagykorúvá vált gyermek vagy fiatal felnőtt, aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll: a szülő vagy a családba fogadó gyám alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik, alacsony foglalkoztatottságú, vagy a gyermek elégtelen lakókörnyezetben, illetve lakáskörülmények között élő gyermek vagy fiatal felnőtt.

Halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) az, aki esetében a HH-ként meghatározott körülmények közül legalább kettő fennáll, továbbá a családjából kiemelt, szakellátást nyújtó intézményekben elhelyezett, nevelésbe vett gyermek, valamint az utógondozói ellátásban részesülő, tanulói, hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.”¹⁰

21. 3. TARTÓS GYÓGYKEZELÉS ALATT ÁLLÓ GYERMEK

“Tartós gyógykezelés alatt álló gyermek az a gyermek, akinek egészségügyi ellátása az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 89. §-a szerinti általános járóbeteg-szakellátásban vagy az Eütv. 91. §-a szerinti általános fekvőbeteg-szakellátásban részt vevő szakorvos véleménye alapján az adott nevelési évben 36 nevelési napot várhatóan meghaladja, és emiatt az óvodai nevelésben nem tud részt venni. A tartós gyógykezelés alatt álló gyermek szülei kérhetik a gyermek felmentését az óvodakötelezettség alól. A kérelem a tárgyév április 15. napja után is benyújtható. A tartós gyógykezelés alatt álló gyermek nevelése-oktatása esetében a nevelési-oktatási intézményben foglalkoztatott pedagógus munkáltatója az egészségügyi intézmény vagy rehabilitációs intézmény írásbeli kérelmére célfeladatot állapíthat meg a pedagógus részére a nevelési-oktatási tevékenységnek az egészségügyi intézmény vagy rehabilitációs intézmény számára történő ellátására, ha a pedagógus a megfelelő szakképzettséggel rendelkezik és vállalja, hogy a célfeladatot az e rendeletben foglaltak szerint, az egészségügyi intézmény vagy rehabilitációs intézmény szakmai vezetése alatt, az egészségügyi intézmény vagy rehabilitációs intézmény alkalmazottaira vonatkozó szabályok betartásával végzi.”¹¹

¹⁰ Statisztikai Hivatal <https://www.ksh.hu/sdg/1-22-sdg-1.html> 2024.03.17.

¹¹ Tartós gyógykezelésben részesülő gyermek Raabe <https://raabe.hu/az-ovodakra-vonatkozoz-szabalyozasok-valtozasai/> 2024.03.18.

22. LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK

A Csömöri Rózsakert Evangélikus Óvoda nevelőtestülete az intézmény pedagógiai programját a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény 26. § (1) bekezdése alapján 2024. március 25. napján a nevelői értekezleten, az óvoda vezetésével megbízott pedagógus előterjesztése alapján *7 igen szavazattal, 0 nem szavazattal és 0 tartózkodással elfogadta*. Az elfogadásról jegyzőkönyv készült.

Kelt: Csömör, 2024. március 27.

Jegyzőkönyv iktatószáma: 105/2024.

Trajtlerné Erdélyi Csilla
m.b. igazgató

Nagy Réka

Nagy Réka
óvodapedagógus

Klemáné V. Mária

Klemáné Varga Mária
igazgató-helyettes

A Szülői Szervezet a Pedagógiai programban leírtakat megismerte, véleményezési jogával élve 2024. április 10-én a dokumentumban megfogalmazottakkal egyetértett.

Barabás-Márity Katalin

Barabás-Márity Katalin
szülői szervezet elnöke

A Csömöri Rózsakert Evangélikus Óvoda pedagógiai programja a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény 32. § (1) bekezdés i) pontja alapján a **Magyarországi Evangélikus Egyház**– mint fenntartó – **jóváhagyásával válik érvényessé**.

Jóváhagyja a Magyarországi Evangélikus Egyház Nevelési és Oktatási bizottsága jegyzőkönyvi kivonattal.

23. ÉRVÉNYESSÉGI RENDELKEZÉSEK

Az óvodai nevelési program érvénybelépésének ideje:

2024. szeptember 01.

A program felülvizsgálata

Helyi óvodai programunkat öt évente vizsgáljuk felül. Törvényi változások bekövetkeztével, annak megfelelően és időpontban változtatunk.

Az óvodai nevelési program módosításának lehetséges indokai:

- ❖ A gyermekek értelmi-érzelmi fejlődésében nem hozott olyan szintű fejlődést, amit a programtól elvártunk.
- ❖ A nevelőtestület többségének véleménye alapján.
- ❖ Törvényi változások miatt.
- ❖ Fenntartóváltás esetén.

A pedagógiai programot módosítás esetén az igazgató a döntést követő 15 napon belül köteles a fenntartó felé jóváhagyás céljából előterjeszteni.

A pedagógiai program nyilvánosságra hozásának módja:

- ❖ nyílt napon a szülők az igazgatótól kapnak tájékoztatást
- ❖ az újonnan felvételt nyert gyermekek szülei az első szülői értekezleten ismerhetik meg
- ❖ az óvoda épületében az igazgatói irodában megtalálható
- ❖ az óvoda honlapján elektronikus úton elérhető.

A döntés-előkészítő érdekegyeztető fórumok közül az óvodában működő munkaközösség javaslatára javaslatára össze kell hívni a módosítással foglalkozó nevelőtestületet.

A programmódosítás előterjesztésének helyi szabályai:

- ❖ Írásbeli előterjesztés az óvoda vezetőségének.
- ❖ Írásbeli előterjesztés a nevelőtestületnek.
- ❖ A nevelőtestület elé terjesztése szóban, véleménykérés, döntés a módosítás elfogadásáról.
- ❖ A helyi nevelési programot az igazgató tanácsnak is meg kell küldeni véleményezésére.

A PEDAGÓGIAI PROGRAM JOGSZABÁLYI HÁTTERE

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény
- Az óvodai nevelés országos alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII. 17.) Kormányrendelet
- A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelés intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI-rendelet
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény
- 2023. évi LII. törvény a pedagógusok új életpályájáról
- 401/2023. (VIII. 30.) Kormány rendelet a pedagógusok új életpályájáról szóló 2023. évi LII tv. végrehajtásáról
- A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. XXXI. törvény
- A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény
- A pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben résztvevők juttatásairól és kedvezményeiről szóló 277/1997. (XII. 22.) Kormányrendelet
- Magyarországi Evangélikus Egyház törvényei, 2005. évi XI. tv. az egyház intézményeiről

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

Az óvodai nevelés országos alapprogramja

Biblia, *Magyar Bibliatanács megbízásából a Református Zsinati Iroda sajtóosztálya Bp.*, 1977.

Evangelikus énekeskönyv, *Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya Bp.*, 1982.

Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Budapest, 1996.

Nagy Jenőné: Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel. Alternatív óvodapedagógiai program, *ÓNME Óvodapedagógusok Országos Szakmai Egyesülete, Szolnok, Negyedik kiadás*

Révészné Tóth Erzsébet: Menybemenetel, *Luther kiadó 2010.*

Dr. Tuba Iván: Keresztény erkölcstan, https://www.sapientia.hu/old/jegyzet/moral_2.html, 2021.01.23.

